

NOTAT

om konkurrence på løn og job

Vaxholm-dommen

- EU dømte mod fagbevægelsen
- Nu vakler den danske model

Østarbejdere - det nye B-hold

Løn-rutsjetur i Berlin

NOTAT går i dybden og giver indsigt hver måned

TILBUD TIL NYE LÆSERE:

Få dit første nummer for 29,50 kr.
og styr selv hvilke temanumre du ønsker.

www.notat.dk

Ekstra eksemplarer af dette og tidligere numre kan købes til undervisning eller møder. Send en e-mail til notat@notat.dk eller ring på tlf. 86 48 16 00 og få et tilbud.

Du kan nu styre dit abonnement helt selv. Ved at gå ind på www.notat.dk under Mit abonnement og taste dit kundenummer – kan du »pausere«, som vi kalder det. Du vælger bare at springe over, hvis kommende tema ikke interesserer dig, eller hvis du i en periode ikke har tid til NOTAT-læsning. Så forlænges dit abonnement bare. Mere fleksibelt kan det ikke være.

Hvis du flytter eller ønsker ændringer i dit abonnement, klares det også på hjemmesiden.

Styr selv dit abonnement på: www.notat.dk

Abonnementsservice:

NOTAT, Ved Søen 1, Jels, 6630 Rødding, tlf. 70 26 16 48

abonnement@notat.dk

Konto til abonnement: Reg. nr. 7990

Konto nr. 2031982

Priser på NOTAT:

Almindelig stykpris:

49,50 kr. ved betaling pr. nummer

45,50 kr. ved betaling for 3 numre = 136,50

43,25 kr. ved betaling for 6 numre = 259,50

41,25 kr. ved betaling for 12 numre = 495,-

Rabat stykpris for studerende og pensionister:

38,00 kr. ved betaling pr. nummer

35,00 kr. ved betaling for 3 numre = 105,-

33,00 kr. ved betaling for 6 numre = 198,-

31,00 kr. ved betaling for 12 numre = 372,-

Institutioner og foreninger stykpris:

68,00 kr. ved betaling for 6 numre = 408,-

66,00 kr. ved betaling for 12 numre = 792,-

Forside: Bygningsarbejdere i demonstration mod det polske firma GALMET's underbetaling af polske arbejdere. Juni 2007. FOTO: Harry Nielsen

Redaktion: NOTAT, Christiansborg, 1240 København K.

redaktionen@notat.dk

I redaktionen: Åge Skovrind, Erling Böttcher (ansv.), Anders Rom Dahl, Staffan Dahllöf, Pelle Christy Geertsen, Kenneth Haar, Luise Pihl og Sven Skovmand. NOTAT udgives i samarbejde med ind/dem-gruppen i EU-parlamentet og EUD.

Regnskab, annoncer og ledelse:

NOTAT, Nordkystvejen 2 F, 8961 Allingåbro, tlf. 86 48 16 00, notat@notat.dk

CVR nr.: 18411008

ISSN: 1603-7480

INDHOLD

EU-udvidelsen og arbejdskraftens frie bevægelighed	4
Overgangsordninger for de nye medlemslande	
Det går godt – sådan da	5
Ny forskningsrapport om østarbejderne	
»B-holdet er her allerede«	6
Interview med Bo Rosschou, Byggefagenes Samvirke	
Østarbejdere lades i stikken	8
Interview med Robert Olejnik, polsk medarbejder hos snedker-tømrerne	
Berlin: Sulteløn og massearbejdsløshed	10
Svage fagforeninger og billig arbejdskraft fra Øst slog bunden ud af byggebranchen	
Love skal stoppe løn-rutsjeturen	12
De tyske socialdemokrater kræver lov om minimumsløn på 7,50 euro	
Den danske model ophøjet til ledestjerne	14
EU vil gøre den danske "flexicurity" til model for arbejdsmarkedene	
Fælles famlen i arbejdstidståge	16
EU kan ikke blive enig om nye regler for arbejdstid – og næsten alle lande bryder med det gældende direktiv	
Vaxholm – en ulovlig blokade	18
Om Vaxholm-dommen og dens perspektiver	
Slut med fri forhandlingsret	19
Kommentarer fra Finn Sørensen, Fagbevægelsen mod Unionen, og Gunde Odgaard, BAT-kartellet	
Vaxholm-dommen, baggrund og fakta	21
Om blokadebegrebet, uenigheder mellem EU's regeringer, og EU-direktiver i danske overenskomster	
Fra Vaxholm til Danmark	22
Analyse af dommens konsekvenser	
»Hurtig afklaring inden der kommer mere«	24
Interview med LO's formand Harald Børsting	
»Vi ville aldrig være gået til EU«	24
Interview med Flemming Dreesen, Dansk Arbejdsgiverforening	
EU knækker nødderne	26
Den danske regering led nederlag på alle punkter i sit indlæg ved EU-domstolen. Hvad skal der nu ske med den danske model?	
Sømandsaktioner mod løndumping i tynd tråd	28
Om Domstolens afgørelse i sagen om Viking Line og retten til at strejke mod udflagning	
Siden sidst	30
Nyheder om emner i tidligere numre af NOTAT	
Test din viden	32
Ti spørgsmål om konkurrence på løn og job	

FOTO: MT HØJGAARD

Job og løn på dagsordenen

Med 27 lande i EU er der opstået et uhomogent europæisk arbejdsmarked med enorme forskelle i indkomster. Derfor er EU's regler om, at arbejdskraft og virksomheder frit skal kunne flytte og operere over grænserne, kommet til fornyet debat på det seneste. Dels fordi mange arbejdstagere flytter til andre lande, dels fordi EU's regler ifølge dommen i den såkaldte Vaxholm-sag, pludselig kan gøre det meget svært at forhindre løndumping.

Lave lønninger og arbejdsløshed derhjemme har fået østeuropæere til at strømme til især Sverige, Storbritannien og Irland, som ikke har nogen overgangsregler i forbindelse med udviklingen af EU. Men også de øvrige medlemmer af det Indre Marked, for eksempel Tyskland, Danmark og Norge har fået udenlandsk arbejdskraft i store tal.

I Danmark er der 15.000 registrerede arbejdere fra de nye medlemslande, og hertil kommer et skønnet tal på 70.000 beskæftigede hos udenlandske virksomheder, hvis antal er ti-doblet på bare fire år (side 4-5). Indtil videre vækker udviklingen ikke de store reaktioner i den brede befolkning. Vi mangler jo arbejdskraft, og de fleste danskere har let ved at finde arbejde i disse år.

Men hvad sker der den dag, de gode tider i økonomien vender til nedgang? Af forholdene i vores store sydlige naboland (side 10-14) kan vi lære at hvis vi vil undgå en ødelæggende konkurrence på lavere løn, ja så skal vi værne om stærke overenskomster. Det vil i Danmark sige stærke fagforeninger. Sådan er det nu engang, og sådan har det været siden 1899, hvor arbejdstagere og arbejdsgivere indgik våbenhvile om hvordan det danske arbejdsmarked skal indrettes. Det har sikret virksomhederne ro og ingen vilde strejker i tide og utide, det har sikret en stabil udvikling af velfærdssamfundet, og ikke mindst sikret den danske lønmodtager et højt materielt niveau.

Af samme grund er det i Danmark en fælles sag for arbejdsgivere og arbejdstagere at stå vagt om den danske model. EU-kommissærer og ministerråd siger den er en succes og bør efterlignes (side 14).

Men kan vi overhovedet holde fast i vores model, hvis EU's regler tillader at overenskomsterne undergraves, eller hvis arbejdslovgivningen skal harmoniseres af hensyn til den frie bevægelighed? Om det handler hele den sidste del af bladet.

I Vaxholm/Laval-dommen (side 18-

29) skulle dommerne i Luxembourg tage stilling til en konflikt om et skolebyggeri i den stockholmske forstad Vaxholm. Til alles store overraskelse gav EU-dommerne det lettiske firma Laval medhold i at det ikke var rimeligt, da svensk fagbevægelse blokerede arbejdet for at tvinge virksomheden til at indgå svenske overenskomster.

Domstolen rokker ved helt grundlæggende elementer i den svenske – og danske – model, nemlig at de faglige organisationer har ret at kræve overenskomst ved at iværksætte strejke, blokade eller sympatikonflikt over for en arbejdsgiver. Hvad er konsekvensen? At det bliver lettere for udenlandske virksomheder at smyge sig uden om overenskomster? Åbner vi for at konkurrere på lavere løn? Og ender det med lovgivning i stedet for overenskomster om løn og arbejdsforhold? Velkommen til en spændende debat.

Erling Böttcher
redaktør

EU-udvidelsen og arbejdskraftens frie bevægelighed

”VANDRENDE ARBEJDSTAGERE”

Arbejdskraftens frie bevægelighed er et af de helt grundlæggende principper i den Europæiske Union. Enhver EU-borger skal kunne søge og tage arbejde overalt i Unionen. Omfanget af »vandrende arbejdstagere« som det kaldes i EU-sprog, har dog i praksis været meget begrænset indtil den store udvidelse i 2004 med ti nye medlemslande. Selv ikke da Spanien og Portugal blev medlemmer af EU i 1986, førte det til en større »vandring«.

Overgangsordning

De nye medlemslande fik imidlertid ikke umiddelbar adgang til arbejdsmarkedene i de gamle EU-lande. Det skyldtes frygten for, at lave lønninger og stor arbejdsløshed i de nye lande ville føre til en invasion af fremmed arbejdskraft. Derfor fik de gamle lande ret til at indføre overgangsordninger på op til syv år, som forhindrer eller begrænser adgangen til deres arbejdsmarkeder. Begrænsningerne gælder Estland, Letland, Litauen, Polen, Slovakiet, Slovenien, Den Tjekkiske Republik og Ungarn – Cypern og Malta er undtaget. Senere er Rumænien og Bulgarien kommet til.

Sverige, Irland og Storbritannien gav umiddelbart fri adgang, mens de øvrige 12 lande indførte overgangsordninger. Flere lande har ophævet disse efter to år (dvs. pr. 1. maj 2006), mens Tyskland og Østrig regner med at bevare overgangsordninger i alle syv år. Danmark har valgt en midterposition.

Østaf-talen

I Danmark indgik de fleste af Folketingets partier den såkaldte Østaf-tale som giver arbejdere fra de nye lande mulighed for at arbejde i Danmark. Det danske arbejdsmarked blev åbnet for de nye medlemslande med det samme, men på en række betingelser. Kravet var en arbejdstilladelse før arbejdsforholdet startede, og at der var tale om fuldtidsarbejde på overenskomstmæssige eller tilsvarende vilkår.

Uden for aftalen stod kun Dansk Folkeparti og Enhedslisten.

Dansk Folkeparti var imod, fordi man frygtede for »social turisme« som ville påføre kommunerne ekstra udgifter. Enhedslistens væsentligste indvending var, at østarbejderne ikke fik adgang til dagpenge og kontanthjælp hvis de mi-

stede deres job. Dette er dog senere ændret.

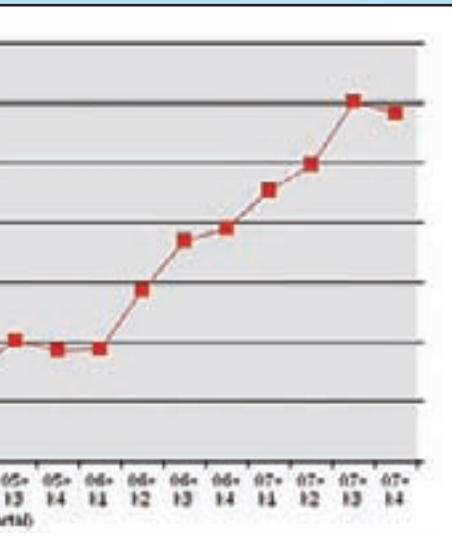
Lempelser

Arbejdsgiverne har presset på for at lempe aftalen eller afskaffe den, så der bliver fri adgang til det danske arbejdsmarked. Det er især begrundet med mangel på arbejdskraft. Omvendt har fagbevægelsen advaret om et tiltagende kaos på arbejdsmarkedet. Fagbevægelsen kræver bedre kontrol med udenlandsk arbejdskraft og bedre muligheder for at indgå overenskomster, og har derfor ønsket at aftalen ikke ophæves før udløbet 1. maj 2009.

To gange har forligspartierne lempet aftalen. I april 2006 blev det muligt for overenskomstdækkede virksomheder at få forhåndsgodkendelse til at ansætte østeuropæisk arbejdskraft, så man kunne påbegynde et arbejde uden først at skulle have arbejds- og opholdstilladelse.

Fra 1. januar 2008 er reglerne lempet yderligere, så arbejdere fra de nye EU-lande, ligesom andre EU-borgere, ikke behøver arbejds- og opholdstilladelse.

Diagrammet viser antallet af aktive arbejdstilladelser til personer fra de nye medlemslande i Øst- og Centraleuropa. Fra et nul-punkt ved EU-udvidelsen i maj 2004 er antallet vokset til nu cirka 15.000.

Udstationerede arbejdere

Østtaftalen handler om individuelle arbejdstagere. Ved udgangen af 2007 var der omkring 15.000 aktive arbejdstilladelser.

Men størstedelen af østarbejderne i Danmark er udstationerede arbejdere og er omfattet af andre regler. Udstationerede arbejdere er ansat i et firma som er hjemmehørende i f.eks. Polen, men som udfører arbejde i Danmark. Her gælder reglerne i EU's udstationeringsdirektiv om tjenesteydelser.

Antallet af udenlandske virksomheder er tidoblet på fire år, især i byggebranchen. Nu er der ca. 4.500 virksomheder registreret hos Skat, især tyske, polske og svenske. Et forsigtigt gæt siger at de beskæftiger 70.000 personer.

Hertil kommer et mindre antal selvstændige erhvervsdrivende og illegal arbejdskraft. ♦

Læs mere: *Link-samling om fri bevægelighed for østarbejdere*
<http://up.fiu.dk/Linksamling/Default.aspx?TermID=6600080>

Det går godt – sådan da

Ny forskningsrapport afdækker udfordringer og muligheder for det danske arbejdsmarked og for østarbejderne.

VIDEN OM. Det går godt for østarbejderne i Danmark. For dem og for os. Der er kommet flere af dem end vi regnede med. Men vi mangler arbejdskraft, og når de får job hos overenskomstdækkede arbejdsgivere, sker det som regel på ordnede løn- og arbejdsforhold.

Sådan cirka lyder den overordnede konklusion i den første store forskningsrapport om østarbejdere i Danmark. Notatet er lavet af Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier ved Københavns Universitet.

Værre for de udstationerede

Forfatterens konklusion bygger på vurderinger fra hovedparten af de faglige organisationer de har været i kontakt med. Men rapporten understreger i samme åndedrag, at denne vurdering ofte sættes op mod forholdene for dem der arbejder som udstationerede arbejdere. Det vil sige folk som er ansat i for eksempel et polsk firma og som kommer til Danmark, fordi firmaet er blevet hyret til at udføre en opgave her i landet. Deres lønforhold er aftalt med det polske firma.

Forholdene for de udstationerede arbejdere vil blive analyseret i den næste rapport som kommer i foråret 2008, og det må forventes at den vil afdække et betydeligt mindre positivt billede.

Forskel på brancher

Notatet gennemgår forholdene i forskellige brancher: landbruget, servicesektoren (hotel, restauration, rengøring), transport, byggeri og vikarbranchen. Der er betydelige forskelle brancherne imellem, men der gemmer sig grimme historier om udnyttelse og udbytning overalt.

Landbruget var indtil 2007 den sektor med flest udlændinge (hvor byggebranchen overhalede). I landbruget er omkring halvdelen af samtlige ansatte udlændinge. Akkordløn er begyndt at vinde udbredelse. Fagbevægelsen overvejer særlige medlemsordninger med hvilende perioder uden for sæsonen.

I den hastigt voksende vikarbranche har der været flere eksempler på "brodne kar" der har taget sig mere end godt betalt for bolig og transport. Ifølge rapporten gælder det især de mindre og nye virksomheder. I april 2007 stod vikarbureauerne for 10 pct. af samtlige arbejdstilladelser.

Ikke brug for mindsteløn

Rapporten konkluderer at der ikke synes

Der har været flere eksempler på "brodne kar" der har taget sig mere end godt betalt for bolig og transport.

FOTO: 3F-RYMARKEN

at være behov for centralt fastsatte mindstestandarder (mindsteløn) eller at ophøje (dele af) overenskomsterne til lov. Det begrundes med at der i Danmark – modsat andre lande – ikke er nogen stor lavtlønssektor, at antallet af østarbejdere ikke er så stort endda, og at vi har en høj grad af organisering og overenskomstdækning.

Endelig fremføres det argument at fagbevægelsen har mulighed for at bruge blokader og sympatikonflikter mod udstationerede arbejdere. Det skal bemærkes at rapporten er fra oktober 2007 og derfor ikke tager højde for Vaxhomedommen – som har sat spørgsmålet til fornyet diskussion.

Mangel på arbejdskraft

Rapporten kommer også ind på østarbejdernes interesser og motivation for at arbejde i Danmark, herunder deres boligforhold, faglige organisering og ønsker om at slå sig ned permanent i Danmark. Indtil videre er der ikke tegn på, at østarbejdere siden EU-udvidelsen er begyndt at arbejde i perioder af voksende varighed.

Rapporten nævner risikoen for en gentagelse af problemer fra fortidens rekruttering af gæstarbejdere når/hvis konjunkturerne vender. Men den bekymrer sig mere om udsigten til mangel på arbejdskraft og konkurrencen mellem de gamle EU-lande om at tiltrække kvalificeret arbejdskraft fra de nye medlemslande. ♦

Østtaftalen – individuelle østarbejdere. 1. delrapport. Oktober 2007. Af Klaus Pedersen og Søren Kaj Andersen. Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier (FAOS), Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

B-holdet er her

Der hersker totalt kaos på byggepladserne, overenskomsterne bliver undermineret, og de østeuropæiske arbejdere ved ikke engang selv hvem der har ansat dem, siger Bo Rosschou fra de københavnske maleres fagforening.

Når konjunkturerne vender, frygter Bo Rosschou for negative konfrontationer mellem danske og udenlandske arbejdere, hvis ikke der er skabt ordnede forhold.

POLSK E HÅNDVÆRKERE. Udenlandske bygningsarbejdere bliver misbrugt af spekulanter. Der er ikke etableret de nødvendige redskaber til at håndhæve adgangen til det danske arbejdsmarked. Der blev lavet en politisk aftale for at forhindre et A- og B-hold på det danske arbejdsmarked, men det er præcist hvad vi har fået. Kort sagt: Østaf-talen er en fiasko og ikke den succes, som aftalepartierne selv siger.

Det mener Bo Rosschou, næstformand i de københavnske maleres fagforening og formand for byggefagenes samarbejde om østarbejdere.

»Fagforeningerne har aldrig fået et aktivt medspil fra arbejdsgiverne og myndigheder – politi, Skat, Arbejdstilsynet. De har ikke de nødvendige ressourcer eller magtmidler. Regeringen siger et, men gør noget andet.«

Han nævner for eksempel at der ikke er truffet en eneste principiel afgørelse overfor polske fupfirmaer som beskæftiger udstationerede arbejdere. Fagbevægelsen rejste allerede i 2004 en principiel sag, men Byretten er den siden blevet bremset af Justitsministeriet.

»Østaf-talen skulle åbne for arbejdskraft fra de nye EU-lande på en måde, som både beskytter de udenlandske arbejdere mod underbetaling, og som beskytter de danske overenskomster.

Men i stedet har vi fået totalt kaos. Ingen har et overblik. De polske arbejdere som vi møder på arbejdspladserne, ved ikke engang selv hvem der har ansat dem.«

B-hold i tre kategorier

Bo Rosschou siger at der allerede eksisterer et B-hold af billig, underbetalt østeuropæisk arbejdskraft – som igen kan opdeles i tre underkategorier.

B1-holdet er dem, der arbejder i danske virksomheder. De får typisk en akkordbetaling i henhold til overenskomsten på 104-106 kroner i timen, altså langt under deres danske kolleger. Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier (FAOS) ved Københavns Universitet anslået i efteråret 2007 at der er 6-7.000 østarbejdere i byggebranchen på denne måde.

B2-holdet er de udstationerede arbejdere. De er ansat i et udenlandsk firma som udfører arbejde i Danmark, og får typisk 50 kroner i timen. Antallet af B2-arbejdere er meget vanskeligt at vurdere fordi registreringer er mangelfuld. FAOS anslår at

allerede

der er 13.000 udstationerede bygningsarbejdere fra østeuropæiske virksomheder. Endnu flere, blandt disse også en del øst-europæere, er udstationeret af tyske eller svenske firmaer.

»Endelig er der B3-holdet, de illegale. Det er dem der banker på hos fru Jensen i Hellerup og spørger, om der er brug for en håndværker. Ofte er det en skruppelløs dansk »ganger« som hyrer et sjak til at arbejde i Danmark. I eftersommeren vurderede vi at der arbejder ca. 10.000 illegalt i byggeriet.«

Kontrol med udstationerede

»Det er B2- og B3-holdet, som er det store problem. Vi har relativt nemt ved at tackle danske virksomheder med overenskomster, siger Bo Rosschou. Men endnu engang vender han tilbage til de manglende redskaber – herunder en registrering af de firmaer som beskæftiger udstationerede arbejdere.

»Nu har regeringen igen-igen, i forbindelse med den seneste revision af østaf-talen, besluttet at der skal oprettes et nyt register. Fagbevægelsen sagde ja til en lempelse af adgangen til at arbejde i Danmark, til gengæld for en skrapere kontrol. Det skal ske ved at det udenlandske firma tilmelder sig det nye register, inden man udstationerer arbejdere i Danmark.«

»Men vi venter stadig på at det bliver oprettet. Hvis ikke vi får de nødvendige redskaber og aktive medspillere, så er vi dømt til at tabe kampen om den danske overenskomstmodel,« advarer han.

Underentreprenører

Et af de store problemer er at arbejdsgiverne i Dansk Byggeri accepterer at deres medlemmer hyrer underentreprenører og dermed frigør sig fra overenskomsten.

»Lad os tage et konkret eksempel: Malermester XX overholder overenskomsten og får en entreprise, men XX sælger så entreprisen til en underentreprenør, som måske også er organiseret, og måske er det først i tredje led at opgaven ender hos et organiseret firma.«

Men ifølge direktør i Dansk Byggeri, Børge Elgaard, er den slags krav en umulighed.

»Vi siger til alle vores medlemmer at det er dumt ikke at vælge organiserede virksomheder, men vi kan ikke kræve at de ikke må,« siger han.

For det andet kræver Bo Rosschou et operativt og effektivt samarbejde med Skat, politi og andre myndigheder:

»Når vi støder på ulovligheder, skal vi kunne regne med at det har en umiddelbar konsekvens.«

Han er stærkt utilfreds med at disse krav hidtil ikke er blevet imødekommet.

Tilbage står at fagbevægelsen selv har mulighed for at tvinge den udenlandske virksomhed til at tegne overenskomst ved at etablere en blokade mod virksomheden, og hvis det ikke er nok, så at etablere en sympatikonflikt. Det foregår hele tiden, og ifølge Bo Rosschou med succes – hvis fagforeningen overhovedet når at finde frem til det firma der har ansat de udstationerede:

»Hvis vi når til sympatikonflikt, er det typiske udfald at bygherren beder firmaet fise af, eller at firmaet erkender at de er nødt til at tegne overenskomst. Men det er kun når vi finder dem og kan afdække organisationsforholdet. Det kan være helt ude i syvende led i entrepriseforhold. Det kan nemt betyde at vi ikke er færdige med at undersøge sagen, før de er ude af vagen igen.«

En skillevej

»Vaxholm-dommen er et nederlag for vores muligheder for at bruge aktionsretten til at gennemtvinge overenskomsterne,« påpeger Bo Rosschou. Han frygter at situationen kan komme helt ud af kontrol.

Hvis højkonjunkturen vender, vil presset for de arbejdsløse blive forstærket. I den situation skal vi være ordentligt klædt på, hvis det stadig skal være muligt at bevare den opfattelse at en polsk arbejder er lige så god som en dansk. Ellers vil det blive svært i diskussionen med vores medlemmer at afvise det synspunkt at de skal sendes hjem. Så frygter jeg for negative konfrontationer,« advarer han.

Dertil kommer Vaxholm-dommen som efter Bo Rosschou også har sat den danske stat i en nødsituation i forhold til at bevare den danske overenskomstmodel.

»Vi vil fortsætte med at blokere udenlandske virksomheder for at påtvinge dem en overenskomst, men det er kun et spørgsmål om tid, før det danske arbejdsmarkedssystem kommer til kort og vi bliver pålagt at indstille den aktionsform med henvisning til EU-retten,« mener han og ser i princippet kun to muligheder:

»Enten er det blevet så mudret, at vi må ud af EU, eller også må man på en eller anden måde statsliggøre overenskomsterne.« ♦

Østarbejdere lades i stikken

Mens staten bruger penge på at skaffe nye østarbejdere til arbejdsgiverne, så bliver der intet gjort for at sikre dem, der er kommet, ordentlige vilkår. Der er brug for en massiv indsats hvis vi ikke skal skabe et nyt integrationsproblem.

I LOMMEN PÅ BAGMÆND. Mens beskæftigelsesministeren er i fuld gang med at bruge penge på at hjælpe arbejdsgiverne med at skaffe arbejdskraft fra Østeuropa, så lever de fleste af de østarbejdere, som er kommet, under kummerlige og usikre vilkår, uden at myndighederne forsøger at hjælpe dem. Der er brug for en fælles indsats fra myndigheder og arbejdsmarkedets parter, hvis vi ikke skal skabe et fremmedarbejderproblem som i 60'erne, mener faglig medarbejder i Byggefagenes Samvirke i København, Robert Olejnik.

Han bliver næsten dagligt kaldt ud til byggepladser, hvor der arbejder østarbejdere – og hvor der er problemer enten med sikkerheden eller med arbejdsvilkårene for de især polske kolleger. Han er flere gange blevet spurgt af medierne om han ikke kunne vise dem bare et sted hvor forholdene var i orden.

»Men i de snart tre år jeg har været i Byggefagenes, har jeg ikke mødt en eneste arbejdsplads hvor østarbejderne har de vilkår de har krav på. Så snart man kratter lidt i overfladen, så viser det sig at de bliver både underbetalt, arbejder for mange timer og ofte bliver de henvist til kummerlige indkvarteringsforhold som de betaler dyrt for,« siger Robert Olejnik.

Langt fra skønmaleriet

Siden EU blev udvidet med en række østeuropæiske lande er antallet af især polske og baltiske arbejdere vokset støt, og det seneste år er der sket en eksplosion.

Virkeligheden set fra byggefagforeningerne er langt fra det skønmaleri, som beskæftigelsesministeren bliver ved at gentage – uden variationer. Ifølge Claus Hjort er østudvidelsen gået glat og er til gavn for alle. Han berømmer den danske model som sikrer at stort set alle

østarbejdere får ordentlige vilkår, og så læner han sig op ad fagbevægelsen som han har tiltro til nok skal opspore de brodne kar.

På baggrund af det skønmaleri er det ikke overraskende at ministeren bakker helt op om sin Arbejdsmarkedsstyrelse som har sat alle sejl til for at skaffe endnu flere østarbejdere til Danmark.

Desuden lægger en revideret øst-aftale op til yderligere at åbne for sluserne. Fra 1. januar 2008 kan enhver virksomhed der har tiltrådt en overenskomst, frit hente arbejdskraft fra de nye EU-lande. Til gengæld er der lagt op til øget indsats fra myndighedernes side for at stoppe misbrug og illegalt arbejde.

Men Robert Olejnik mener at det er utopi at tro at der med et slag kommer styr på området.

»Myndighederne har ikke lært af de fejl de har begået siden udvidelsen af EU. Hidtil har myndighederne ikke gjort det mindste. Derfor er det utopi at tro at efter mere end tre år hvor der intet er sket, så klapper alt fra nytår,« siger han.

»Beskæftigelsesministeren har sunget sungen om den fantastiske danske model så længe at det vil ødelægge melodien hvis han pludselig fortalte hvor alvorligt det står til, og hvor lidt myndighederne har gjort siden østudvidelsen,« siger Robert Olejnik.

Tavse polakker

Når myndigheder eller fagforeninger møder op på en byggeplads er mønsteret det samme. De østeuropæiske arbejdere forsøger at undgå kontakt, og hvis de bliver kontaktet, vil de ikke tale.

Og forklaringen er enkel, mener Robert Olejnik: De er bange for at miste jobbet, de er i lommen på arbejdsgiveren og har fået besked på at holde bøtte.

»De sidder i saksen, og de ved ikke

FOTO: 3F

FOTO: ÅGE SKOVIND

hvor de skal gå hen for at få hjælp. Derfor oplever jeg også at polakker henvender sig til mig for at høre, om jeg ikke kan skaffe et ordentligt job. De vil selvfølgelig gerne arbejde under ordnede forhold, men de får ikke chancen,« siger han.

Tværtimod er de overladt til arbejdsgivernes gode vilje. De som forsøger at få opholdsbevis, skat og bolig i orden løber, ifølge Robert Olejnik, ind i et uoverskueligt offentligt bureaukrati, hvor de bliver sendt fra det ene kontor til det andet uden at få løst problemerne.

Kastes rundt i systemet

Hos Byggefagenes Samvirke har de set mange eksempler på, hvordan østarbejderne bliver sendt rundt i systemet uden at få den mest elementære håndsrækning.

Mens skattevæsenet med den ene hånd f.eks. udsteder skattekort og cpr-nummer, så afviser kommunen med den anden at give den samme person en folkeregisteradresse, ofte fordi de endnu ikke har modtaget det nødvendige opholdsbevis fra Udlændingsservice.

»Forestil dig at du står i et fremmed land og skal finde rundt mellem de her instanser. Det er umuligt når du ikke kan sproget, og der ikke er nogen hjælp. Derfor er det ikke så sært at de bliver fanget af bagmænd og ender i sort arbejde,« siger Robert Olejnik.

Når myndighederne svigter med kon-

trol og sanktioner mod misbruget, og samtidig ikke er klar til at tage imod de polakker som kommer herop, så ligger vejen åben for et alternativt arbejdsmarked, mener Robert Olejnik.

»Det er slet ikke nødvendigt med kampagnebusser for at skaffe polakker, de kommer af sig selv, og de kommer gennem personlige kontakter. De bliver kapret af mellemænd og bagmænd,« siger han.

Brug for fælles indsats

Hverken i EU som helhed eller i Danmark har man været forberedt på det store rykind af østarbejdere, mener Robert Olejnik.

»Anders Fogh har sagt at vi kun vil have dem så længe de er i arbejde. Men han glemmer at EU-borgere kan blive permanent efter fem år. Der er allerede en del som har været her mere end to år, de kan stadig ikke dansk. De er ikke integreret, de har lange arbejdsdage, er skilt fra familien og føler sig fremmede i Danmark. Det er en svag gruppe uden sociale rettigheder, deres ret til at være her er helt afhængig af arbejdsgiveren. De er ikke frie, de kan ikke vælge,« siger han.

Hvis der intet bliver gjort, så frygter han at østarbejderne ender i lige så store problemer som de pakistanere, jugoslaver og tyrkere som kom til Danmark i 60'erne.

Robert Olejnik, faglig medarbejder i Byggefagenes Samvirke i København,

Derfor er der brug for en indsats både fra myndigheder og arbejdsmarkedets parter for at sikre ordentlige forhold for de østeuropæiske arbejdere.

»Det er billigt at hente dem, vi får deres viden og uddannelse gratis. Derfor burde vi investere i at integrere dem og give dem de kvalifikationer der skal til for at leve her,« siger Robert Olejnik. ♦

Interviewet med Robert Olejnik har været bragt på eufagligt.dk

En kombination af import af billig arbejdskraft fra øst, udnyttelse af EU's regler, samt svage fagforeninger slog bunden ud af byggebranchen i Tysklands hovedstad.

BERLIN:

Sulteløn og massearbejdsløshed

SKRÆKEKSEMPEL. Boligprogrammer i tv har vist os hvor man virkelig får noget for pengene, ikke så langt væk fra de danske kyster: God plads, høj standard, og frem for alt lav pris, hvis man har lyst til at investere i en lejlighed i Berlin.

Siden murens fald har den tyske hovedstad oplevet et historisk boom i byggeaktiviteten. Nu er byggeboomet stilnet af. Tilbage står den tyske bygningshåndværker med en pris at betale:

De blev arbejdsløse i bundter, mere end 63 procent af dem, da det var aller værst i 2005. Og deres reale lønninger er kun suset en vej – nedad.

I 1995 beskæftigede byggebranchen i Berlin knap 46.000 bygningsarbejdere, i 2005 var tallet dalet til 10.000.

En kombination af svage fagforeninger, med færre og færre medlemmer, og EU's regler om udstationering og manglende kontrol, slog den tyske bygningsarbejder ud.

Masser af østarbejdere

»Uforandret prekær er beskæftigelsen i

den regionale byggebranche. Udover stigende konkurrence, svære strukturtilpasninger og en ruinerende lavtlønskonkurrence har også sort arbejde og illegal beskæftigelse bidraget til at gennemsnitligt 29.295 berlinske byggearbejdere var arbejdsløse i året 2004,« skriver delstaten Berlin-Brandenburgs forvaltning for erhverv, arbejde og kvinder i sin seneste rapport om emnet.

Historien starter med murens fald i 1989. Berlin blev det nye Tysklands hovedstad, og der skulle bygges og renoveres i stort omfang, nye regeringsbygninger og boliger samt renovering af gamle huse især i Østberlin. Der blev brug for masser af arbejdskraft til byggebranchen. Berlin blev et slaraffenland for firmaer der udnyttede EU's regler til det yderste.

Der er ganske vist EU-regler for vandrende arbejdstagere. Men reglerne bliver dog omgået ved de såkaldte arme- og ben-firmaer hvor arbejderne optræder som selvstændige med eget

firma, og derved helt undgår at komme under reglerne for arbejdere. En trafik som myndighederne har svært ved at kontrollere, fordi man ikke har adgang til skatte- og selskabsregistre i andre lande.

Det er blot den lovlige udnyttelse af EU-reglerne. Hertil kommer den ulovlige. Det vil sige hvor arbejdsgivere kynisk udnytter at der for en arbejdsløs polsk bygningshåndværker er gode penge at tjene, også selv om løn- og arbejdsvilkår er langt ringere end den burde være i forhold til overenskomsterne i Berlin.

Svage fagforeninger

Undermineringen af lønnen fik gode vilkår i Berlin på grund af en ringe overenskomst-dækning. Hvor vi i Danmark er vant til at 80-90 pct. af arbejdstagerne er medlem af en fagforening, og dermed dækket af en overenskomst, er kun cirka en tredjedel af arbejdskraften i Berlins byggebranche organiseret i en fagforening. Det medfører svage fagforeninger

og masser af mennesker som ikke er dækket af en overenskomsts krav til løn og arbejdsvilkår.

Det har hele tiden medført markante lønforskelle mellem tyske og udenlandske lønmodtagere. Da byggeboomet stilled af, røg den tyske – og dyreste – arbejder på gaden først.

I hele det østlige Tyskland var 40 procent af bygningsarbejdere arbejdsløse i juni 2005. Så de gør det samme som den arbejdsløse polske arbejder: Søger vespå efter arbejde, arbejder meget og kræver lidt i løn. Dermed har den nedadgående lønspirale også haft konsekvenser andre steder end i Berlin og det østlige Tyskland (se artikel side 24 om lovgivning mod lønrutsjetur).

Først nu er nedgangen ved at vende, og man mærker en svagt stigende beskæftigelse.

»Det ser ikke så sort ud som da tingene var allerværst i 2003-05,« siger Hivzi Kalevci fra den berlinske afdeling af fagforeningen på området IG BAU (Bau-Agrar-Umwelt = byg-landbrug-miljø).

En væsentlig del af årsagen er et dalende antal udenlandske arbejdere:

»Især de polske arbejdere er rejst. Videre til Danmark, Sverige og Norge hvor lønningerne er langt højere,« lyder forklaringen.

Masser af sort arbejde

Tilbage står stadig masser af arbejdsløse og masser af problemer med sort arbejde. Berlins skattemyndighed regner i sin 2006-rapport om sort arbejde med at hele 20 procent af den økonomiske aktivitet går helt uden om skattevæsenet, i tal mere end 130 milliarder kroner. Det er et skyhøjt tal efter en dansk målestok.

Og i byggebranchen er det endnu værre end gennemsnitstillene. Ifølge brancheorganisationen for mindre og mellemstore byggevirksomheder, FG-Bau, er det officielle beskæftigelsestal i dag omkring 10.000 bygningshåndværkere. Men i virkeligheden arbejder 25.000 mennesker med at bygge.

»Det vil sige at mere end halvdelen arbejder sort,« siger formanden for FG-

Bau Berlin-Brandenburg, Heiko Wiegand.

På baggrund af problemerne i Berlin er der ikke stor begejstring for EU's krav om fri bevægelighed for arbejdskraften også for de nye medlemslande. Tyskland har, såvel som Danmark, indført overgangsregler, foreløbigt gældende til 2009.

IG Bau presser den tyske regering for at forlænge overgangsreglerne længst muligt, det vil sige til marts 2011.

»Problemerne med arbejdsløshed ville kun blive værre ved at gennemføre fri bevægelighed og dermed øget udbud af arbejdssøgende. Hertil kommer at udbuddet ofte stiger i form af midlertidige ansættelser og udstationering på dumping-betingelser,« siger landsformanden for IG Bau, Klaus Wieseühgel i en pressemeddelelse som konkluderer:

»Muligvis ser det anderledes ud i andre brancher. Men i lyset af de nuværende problemer for brancherne under IG Bau kan en åbning før 2011 overhovedet ikke komme på tale.« ♦

De tyske socialdemokrater vil nu have vedtaget love om minimumslønninger. Det skaber dønninger i regeringen. Arbejdsministeren blev skiftet ud og skænderiet fortsætter.

Love skal stoppe lønrutsjeturen

LAVTLØNSLANDET. Billedet af Tyskland er et land ligesom Danmark med høje lønninger og som derfor skal konkurrere på alt andet end lønnens størrelse. Men det kan man godt glemme hvis man spørger i bestemte brancher, især i den østlige del af landet.

Ifølge forbundsregeringens statistikker for 2006 tjente to millioner mennesker – næsten hver tiende fuldtidsbeskæftigede – mindre end 56 kroner i timen (7,5 euro). Hvis man regner de deltidbeskæftigede med, når tallet op på 5,5 millioner arbejdstagere, en stigning på 20 procent siden 2004. Af disse tjener cirka 1,9 millioner mennesker mindre end 38 kroner i timen.

Man taler om sultelønninger. Tysk LO regner med at omkring 12 procent af arbejdstagerne i Tyskland får sultelønninger. De findes inden for byggeri, slagteri og landbrug samt servicefag som for eksempel rengøring, vagt- og sikkerhedspersonel, postomdeling, hotel- og restaurant, frisører mv.

En af årsagerne er at stadig færre er omfattet af en overenskomst-fastsat løn. Hvor det i 1998 var 76 procent i vest og 63 procent i øst, som var omfattet af overenskomst-løn, så er det i dag kun henholdsvis 65 og 54 procent.

Den tyske lavtlønnede arbejder har for alvor kunnet mærke konkurrencen fra den billigere arbejdskraft østfra, samt fra Tysklands problemer med at leve op til de økonomiske krav i forbindelse med indførelsen af euroen. Den kronisk store arbejdsløshed er dog i de seneste par år begyndt at falde, samtidig med at lønningerne stadig falder.

Mindsteløn på 56 kroner

Nu vil Tysklands LO en gang for alle have sat en stopper for lønningernes rutsjetur på grund af sort arbejde og import af billig udenlandsk arbejdskraft. Stopperen skal være lovgivning om minimumsløn, sådan som man har det i de fleste lande, men ikke i Skandinavien.

Det vil slet og ret gøre det ulovligt at tilbyde mindre end den statslige takst i løn, uanset om arbejdskraften er tysk eller østeuropæisk, og dermed dæmme op for konkurrence på nedadgående løn, lyder logikken.

Overenskomsternes minimumsløn skal ophøjes til lov, og kravet er en allermindste sats på 56 kroner i timen (7,5 euro). Et krav som har bragt sindene i kog over de sidste måneder i Tyskland, og som truer regeringens stabilitet.

Formanden for de liberale i FDP, Guido Westerwelle, kalder det planøkonomi med DDR som forbillede. En af Tysklands kendteste og mest citerede økonomer og regeringsrådgiver, Hans

Faglige ledere ved lanceringen af kampagnen Initiative Mindestlohn.

Foto: F. Ossenbrink

Werner Sinn, sagde f.eks. til avisen Frankfurter Allgemeine den 13. december »at kun en mindsteløn på 15-25 kroner er uskadelig – idet der er mange jobmuligheder i Tyskland fra 25 kroner i timen. Hvis vi får en mindsteløn på 56 kroner i timen, taber vi i Tyskland 1,1 millioner jobs«.

Strid i regeringen

Også internt i fagbevægelsen er der modstandere. Metalarbejderforbundet IG Metall siger at en statslig minimumsløn vil gøre ondt værre, fordi arbejdsgiverne vil se en fordel i at droppe overenskomster der har en højere løn end den statslige sats.

Ikke desto mindre har socialdemokraterne i partiet SPD overtaget kravet om en statslig minimumsløn, og dermed taget rivegildet med helt ind i den tyske regering som er en samlingsregering mellem det kristeligt-konservative CDU/CSU og socialdemokraterne SPD.

Chefarkitekten bag den "store koalition" mellem SPD og CDU, arbejdsminister Franz Münterering, brugte det meste af 2007 på at kæmpe imod baglandets krav af hensyn til samarbejdet i regeringen hvor CDU er lige så arg modstander af statslige minimumslønninger som ar-

bejdsgiverne og de øvrige borgerlige partier. Striden i SPD endte med en ny arbejdsminister da Münterering smækkede med døren og trak sig helt ud af politik i november 2007.

Svært at stoppe lønspiralen

Uanset om fagbevægelsen i Tyskland vil lykkes i sin kampagne for statslige mindstelønninger, vil det blive meget svært at stoppe udbredelsen af sultelønninger, mener Reinhard Bispinck, leder af overenskomst-forskningen hos den tyske Hans Böckler-Stiftung, en tænketank under tysk LO:

»EU's udstationeringsdirektiv som jo oprindeligt skulle forhindre udenlandske firmaers løndumping, tillader kun at en overenskomstmæssig løn gøres til lovbestemt minimumsløn hvis mindst halvdelen af de beskæftigede i en branche er beskæftiget til den overenskomstmæssige løn. Desværre er det ofte langt færre, for eksempel i slagteribranchen. Ydermere er overenskomsternes løn i en række brancher så lav at det ikke nytter noget at gøre det til lov. En vagtmand som tjener 33,50 kroner i timen kan knap leve af sin løn, uanset om man kalder det en overenskomstmæssig eller en lovbestemt minimumsløn.« ♦

Lovbestemt minimumsløn i Europa

Land	kroner
Luxembourg	67,65
Irland	61,84
Frankrig	61,61
Holland	60,57
Storbritannien	59,30
Belgien	59,08
Grækenland	31,44
Spanien	29,73
Malta	25,85
Slovenien	22,50
Portugal	21,01
Tjekkiet	13,11
Ungarn	11,18
Polen	9,98
Estland	9,91
Slovakiet	9,83
Litauen	7,45
Letland	7,38
Rumænien	4,92
Bulgarien	3,95

Kilde: Eurostat 2007

20 ud af 27 EU-lande har en lovbestemt minimumsløn.

Minimumslønnen udgør fra 29-51 procent af gennemsnitslønnen i EU-landene; i de fleste lande er den under 45 procent.

Der er stor forskel på andelen af lønmodtagere på minimumsløn; den varierer mellem 1 og 5 procent. Dette skyldes at de fleste ansatte er dækket af kollektivt eller individuelt aftalte lønninger som næsten altid er højere end den fastsatte minimumsløn. (kilde: FAOS)

Kollektivt aftalte mindstelønninger i Danmark

udvalgte brancher 2004	kroner
tekstilproduktion	90,44
hotel og restaurant	95,81
detailhandel	99,38
industri	93,13

Kilde: www.eurofound.europa.eu/eiro og Dansk Industri

Den danske model ophøjet til ledestjerne

Den danske model har spøgt i debatten om et mere fleksibelt arbejdsmarked i EU. Nu er dansk flexicurity ophøjet til ledestjerne for landenes arbejdsmarkedspolitik.

FLEXICURITY. På EU-topmødet i december 2007 nikkede statslederne ja til en række principper for »flexicurity« som skal være pejlemærker for udviklingen af et mere fleksibelt arbejdsmarked i EU-landene. Vedtagelsen kan tolkes som om den danske model på arbejdsmarkedet nu har sejret i EU-systemet.

Med statsledernes nik kulminerer flere års diskussioner om hvordan man kan reformere de stive arbejdsmarkeder i især Central- og Sydeuropa. EU-systemet og ikke mindst arbejdsgiverne har længe presset på for arbejdsmarkedsreformer og moderniseringer som kunne slå propen ud af arbejdsmarkederne i især Tyskland og Frankrig. Den høje arbejdsløshed i de to lande har været forklaret med stive regler for afskedigelser. De franske og tyske arbejdere har ganske enkelt haft for meget sikkerhed i ansættelsen, derfor er arbejdsgiverne tilbageholdende med at ansætte, lyder ræsonnementet.

Fleksibilitet og tryghed

Svaret er tilsyneladende fundet i den danske model hvor man har fundet en formel som på en gang skaber fleksibilitet og sikkerhed på arbejdsmarkedet i en globaliseret konkurrence: flexicurity. (Det kunstige ord er en sammentrængning af de engelske ord for fleksibilitet og sikkerhed/tryghed).

Den overvældende interesse har medført en strøm af forskere og politikere som er kommet til landet for at studere fænomenet. Beskæftigelsesministeren har rejst Europa tyndt og berømmet den danske model. LO og DA har holdt konferencer i Bruxelles hvor de har vist sig frem.

Den danske model er karakteriseret ved at det er let og billigt for arbejdsgiverne at fyre medarbejdere, til gengæld er der »generøs« økonomisk kompensation i form af dagpenge. Desuden har vi en aktiv arbejdsmarkedspolitik som gennem omskoling og opkvalificering sikrer de ledige muligheder for at komme tilbage på arbejdsmarkedet. Endelig er den danske model karakteriseret ved at arbejdsmarkedets parter er medspillere når arbejdsmarkedspolitikken udformes og virkeliggøres.

Fyrtårne og gode råd

Selvom flexicurity nu er blåstemplet, så skal det ikke omsættes til EU-lovgivning. Arbejdsmarkedspolitikken er stadig nationale anliggender som landene selv udformer. Men Kommissionen lægger op til at de vedtagne principper nu skal indgå i EU's overvågning af landenes beskæftigelsespolitik (den såkaldte Lissabonstrategi). Flexicurity bliver med andre ord fyrtårn og retningsviser for udviklingen af arbejdsmarkedet i EU. I praksis skal landene hvert år rapportere til EU om hvordan det går med at indføre flexicurity, og Kommissionen vil hvert år give gode råd til landene om hvordan de kommer videre.

Kommissionen er dog – som vanlig – optimistisk i sit ordvalg: »Næsten halvdel af medlemsstaterne har udviklet – eller er ved at udvikle – politikker, der er baseret på flexicurity. Der er nået enighed om fælles flexicurity-principper som medlemsstaterne nu skal anvende og skræddersy til deres egen specifikke situation,« hedder det i en meddelelse fra december.

Konkurrence om mindst mulig sikkerhed

Kommissionens begejstring for flexicurity og dens bestræbelser på at få moderniseret arbejdsretten bliver mødt med skepsis hos faglige organisationer rundt om i Europa.

F.eks. mener den store svenske landsorganisation for tjenestemænd, TCO, at EU-Kommissionen vil have EU-landene til at konkurrere om den ”bedste arbejdsret”. Signalet er tydeligt, mener TCO: Jo mindre arbejdsret, jo bedre.

»Det er den danske flexicurity som mere og mere udkrystalliserer sig, som den model Kommissionen anbefaler for at øge beskæftigelsen. Men når man definerer flexicurity på EU niveau, så er fleksibiliteten i fokus. Trygheden i form af ordentlige dagpengesatser, store investeringer i arbejdsmarkedspolitik og partsindflydelse bliver glemt, siger TCOs internationale sekretær, Thomas Janson.

Grøn sæbe

Flexicurity er som grøn sæbe, det er ikke for fastholdere med dets indbyggede

selvmodsigelse. Det viser den helt forskellige vurdering som to danske MEP'ere har af Europaparlamentets rapport om sagen.

EU-Parlamentet har vedtaget en rapport som kritiserer Kommissionens udspil på en række punkter. Det danske medlem af parlamentet Ole Christensen (S) var ordfører på rapporten – og han er begejstret. Han tolker parlamentets vedtagelse som et udtryk for, at EU nu er klar til den danske model.

»Det er lykkedes at få et meget bredt flertal i parlamentet til at bakke op om den danske flexicurity-model. Det gør mig stolt som dansker. Og det er positivt, for en af de vigtigste pointer ved modellen er netop at den kræver opbakning fra alle parter,« siger Ole Christensen.

»EU skal ikke tvinge flexicurity ned i halsen på nogen. Men med den opbakning rapporten har fået i dag, fornemmer jeg at EU er klar til den danske model. Jeg tror vi vil se flere og flere EU-lande som vil lade sig inspirere af det danske eksempel,« siger Ole Christensen.

Tilbageslag

Hos Folkebevægelsen mod EU tolker man vedtagelsen helt modsat. Selvom man medgiver at parlamentet forsøger at afværge de værste af EU-Kommissionens angreb på lønmodtagerrettigheder. »De værste frontalangreb er med nød og næppe afværget. Men parlamentets flertal bakker stadig op om en flexicurity-model hvor lønmodtagerne skal give køb på tilkæmpede rettigheder,« siger Søren Søndergaard fra Folkebevægelsen mod EU.

»Det er helt uforståeligt at Ole Christensen fremlægger det som en succes. Rapporten bakker grundlæggende op om Kommissionens tilgang der betyder yderligere deregulering af arbejdsmarkederne og arbejdsretten. Samtidig er der ingen effektiv bekæmpelse af usikre ansættelser, forbedring af sikkerheden for de ansatte, eller indkomstsikkerhed for den enkelte i perioder med arbejdsløshed. Medlemsstaternes arbejdsmarkedspolitikker vil fremover blive målt og vejret på baggrund af EU's flexicurity-model. Det er et stort tilbageslag for lønmodtagerne i hele EU,« siger Søren Søndergaard. ♦

Fælles famlen i arbejdstidståge

EUROPÆISK ARBEJDSSTID. Da EU i 1993 vedtog et direktiv om hvor lang arbejdstiden må være, var det en beskyttelse af lønmodtagerne. Ansatte skulle beskyttes mod alt for lange arbejdstider og sikres retten til fritid og hvile.

Sådan er det stadigvæk, men to andre aspekter af de fælles arbejdstidsregler er på vej til at tage overhånd:

Det ene er at EU's domstol har slået fast at rådighedsvagter er at betragte som arbejde. En læge er på arbejde selv om hun måske ligger og hviler sig – eller sover i sin egen seng på opkaldsafstand. Vagt- og rådighedstid er lig arbejdstid.

Truende lægeudgifter

Denne afgørelse er en udgiftsbombe i EU's medlemslande om end der er tale om en bombe med lang lunte som ikke er eksploderet endnu.

Hvis lægens rådighedsvagter skulle betales som fuld arbejdstid, ville det øge sundhedsudgifterne betragteligt. Alene den tyske regering mente at man fik behov for tæt på 25 procent flere ansatte. Andre lande kom med lignende advarsler om milliardudgifter.

Det satte gang i bestræbelser på at ændre de udgiftskrævende arbejdstidsregler.

Alle undtagen Italien og Luxembourg

Her kommer det andet aspekt af direktivet ind: Det hele begyndte at ligne en farce.

23 af 25 medlemslande – alle undtagen Italien og Luxembourg – fik i efteråret 2005 at vide at de brød med reglerne for læger og andet hospitalspersonale på rådighedsvagter.

Alligevel er der intet sket med regelbryderne, lige så lidt som det er lykkedes at opnå enighed om at ændre direktivet. Det har ellers ikke skortet på forsøg, blandt andet har Kommissionen lanceret et nyt begreb – ”den inaktive del af vagtperioden” som ikke skal regnes som arbejdstid.

Et rådsmøde i december 2007 var det syvende møde i sagen mellem EU's

Mindst 23 EU-lande bryder med de arbejdstidsregler som de selv har vedtaget, men de kan ikke blive enige om hvordan reglerne skal laves om.

FOTO: CARSTEN LUNDAGER

arbejdsministre indenfor tre år som endte uden resultat.

Vil helst selv

Det er usædvanligt at forslag som har været forberedt af embedsmænd og diplomater, kommer op på ministerniveau syv gange, kun for at blive sendt tilbage ned i forhandlingsmaskineriet igen.

Men ændringsforslaget er følsomt da det kan få store økonomiske konsekvenser, og desuden mener så godt som alle regeringer at hospitalsvagter og lignende bedst bliver løst nationalt.

Problemet er bare at forkærligheden for nationale løsninger ikke standser ved lægernes vagtordninger.

Britiske frihjul

Storbritannien, men også andre medlemslande, vil i det hele taget ikke efterleve grænsen på 48 timers ugentlig arbejdstid. Retten til at stå udenfor arbejdstidsdirektivet – opt-out på EU-sprog – fik briterne sikret sig helt tilbage i 1993. Siden hen har nye medlemslande koblet sig på den mulighed.

Især Frankrig har været utilfreds med en fælles lov som alligevel ikke er fælles, når Storbritannien kan konkurrere med uregulerede, det vil sige tæt på ubegrænsede, arbejdstider.

Omvendt mener briterne og andre at EU skal lade være med at blande sig med emsige og forstyrrende erhvervsreguleringer.

Op efterhånden er argumenterne begyndt at vakle rundt om i EU's hovedstæder, herunder også i København.

Intet nyt i to år

Da beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen i december 2005 rejste til det

»Sagen har taget en katastrofal drejning. Vi nærmer os en afgørende time for den danske aftalemodel,« sagde beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen om Kommissionen seneste ændringsforslag i november. Den reaktion var Dansk Folkeparti, men ikke S og SF, enig i.

femte ministerrådsmøde om sagen, fik han et mandat med fra Dansk Folkeparti.

Regeringen og Dansk Folkeparti var blevet enige om at ministeren skulle stemme nej til det aktuelle ændringsforslag, fordi det ville gå ud over den danske overenskomstmodel, sådan som Kommissionen havde lagt forslaget til rette.

Denne nye EU-alliance i dansk politik fik til gengæld Socialdemokraterne og SF til at fare i flint. De to partier mente at det ville give Storbritannien og andre mulighed for fortsat at konkurrere med ubegrænset arbejdstid.

Og sådan ligger landet, eller måske bedre Unionen, stadig:

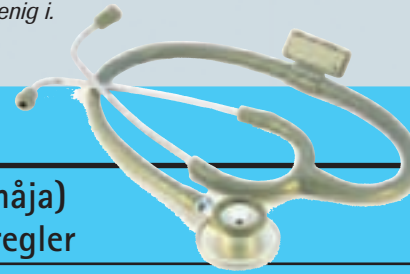
Der er intet sket de seneste to år, andet end yderligere et par mislykkede forsøg på at lave om på det stadig mindre fælles direktiv.

Til sommer...

Men hvad så med de 23 EU-lande som i praksis bryder mod EU-retten?

På spørgsmålet om medlemslandene nu skal frygte at blive trukket i retten, eller om Kommissionen har opgivet at finde en vej ud af den forvirrede arbejdstidståge, har NOTAT fået følgende svar fra en kilde som ønsker at være anonym:

»Kommissionen overvejer hvordan man skal gå videre på baggrund af den seneste tids udvikling i sagen og har ingen kommentar på nuværende tidspunkt. Der arbejdes med en rapport om opfyldelsen af direktivet – den forventes at blive klar i løbet af sommeren.« ♦

De fælles (nåja) arbejdstidsregler

§ Højest 48 timers ugentlig arbejdstid, inklusive overtidsarbejde, målt på en beregningsperiode over fire måneder.

Ændringsforslag (ikke vedtaget): Ny maksimumsgrænse på 65 timer/uge hvis 48 timer bevares som gennemsnit under et år.

§ Mindst 4 ugers ferie/år, mindst 11 timers hvileperiode/24 timers arbejde, mindst 35 timers sammenhængende fri/arbejdsuge, ret til hvile efter 6 timers arbejde, og som hovedregel højest 8 timers natarbejde/24 timer.

Ændringsforslag (ikke vedtaget): "Inaktive rådighedsvagter" (f.eks. læge på rådighedsvagt som ikke bliver kaldt op) skal ikke regnes som arbejdstid. Arbejdstidsregler skal kobles til arbejdstageren/individet, og ikke til arbejdet/arbejdspladsen.

§ Undtagelser: Muligheder for lande og brancher/sektorer at stå udenfor (opt-out) de fælles arbejdstidsregler.

Dertil kommer undtagelser og særregler for ansatte i vejtransport, søfart, luftfart, jernbaner og offshore, og betingede undtagelser med vagt- og overvågningsarbejde, hospitaler, landbrug, presse m.v.

Dele af de fælles regelsæt kan også ophæves og/eller forstærkes ved kollektive overenskomster.

Kilde: Den Europæiske Unions aktiviteter: www.europa.eu/scadplus

Vaxholm: En ulovlig blokade

Svenske bygningsarbejdere tabte en principiel sag i EU om retten til faglig blokade mod udenlandske virksomheder.

Den 18. december 2007 afsagde EF-domstolen dom i en sag om blokade mod renoveringsarbejdet på en skole i Vaxholm i nærheden af Stockholm. En lettisk virksomhed havde underbetalt sine lettiske ansatte, og nægtede at indgå overenskomst med den svenske fagforening for bygningsarbejdere. Det fik svenske fagforeninger til at blokere byggeriet. En fuldt lovlig aktion efter svensk lov, men blokaden blev kendt ulovlig af Domstolen.

Dommen blev modtaget med en blanding af undren og forskrækkelse i både den svenske og danske fagbevægelse. Blokaden blev på begge sider af Øresund set som en nødvendig, almindelig og lovlig reaktion på underbetaling af gæstearbejdere.

Fagbevægelse og social dumping

Sagen rammer lige ned i en af de helt centrale diskussioner i EU i almindelighed, og i de nordiske lande i særdeleshed. Efter udvidelsen med 12 nye medlemslande, heraf mange med et lønniveau langt under det gældende i de fleste »gamle« medlemslande, søger eller invite-

res mange østarbejdere til f.eks. Sverige eller Danmark, hvor de som hovedregel tilbydes løn- og arbejdsvilkår der er væsentligt ringere end deres lokale kolleger. Hvilke midler kan medlemslandene tage i brug for at sikre mod »social dumping«, en konkurrence på løn, et »ræs mod bunden«?

Svaret hidtil har været såre enkelt i både Sverige og Danmark: Her lader medlemslandenes regeringer arbejdsmarkedets parter tage sig af løn- og arbejdsforhold, og fagbevægelsen kan anvende de samme kampmidler til at presse arbejdsgivere til at give gæstearbejdere de samme forhold som svenske eller danske arbejdere.

Begmand til regeringer

I begge lande har regeringerne og andre politikere også været overbeviste om, at de metoder var helt i overensstemmelse med gældende regler i EU. Et argument fra både svensk og dansk side har været at EU endda slet ikke har ret til at blande sig i faglige konflikter. Et andet argument var at EU udstedte et direktiv i 1996, der giver fagbevægelsen ret til at håndhæve kollektive overenskomster.

Dommerne bag afgørelsen var af en helt anden opfattelse. Fagforeninger må

ikke uden videre kræve overholdelse af overenskomster og søge dem gennemtvunget gennem blokader. En lang række forudsætninger skal være opfyldt, herunder at kravene kun dækker over en mindsteløn, som den udenlandske virksomhed let skal kunne identificere på forhånd. EU-lovgivningen synes at foretrække lovgivning frem for aftalesystemer.

I tænkeboks

Både i Danmark og Sverige er regeringerne og arbejdsmarkedets parter gået i tænkeboks for at finde ud af, hvad dommen vil betyde for en arbejdsmarkedsmodel, hvor arbejdsmarkedets parter selv aftaler løn- og arbejdsforhold indbyrdes. De foreløbige kommentarer dækker et stort spektrum. LO-Danmark forholder sig bekymret, men henholdende. Indtil videre vil dommen ikke give anledning til at ændre praksis, siger LO-formanden. LO i Sverige håber på at en mindre ændring i svensk lov vil bringe reglerne i overensstemmelse med EU's krav – uden at give køb på den svenske arbejdsmarkedsmodel. Og i sidste ende af spektret finder vi den svenske arbejdsgiverforening, der gerne ser nye forhold på det svenske arbejdsmarked med mere konkurrence på løn. ♦

På de følgende sider spørger vi både centrale aktører og eksperter om perspektiverne i dommen.

V A X H O L M

- hvad handler det om?

V A X H O L M

- kommentarer

Slut med fri forhandlingsret

Fagforeninger er gået i tænkeboks efter Vaxholm-dommen. Fagbevægelsen mod Unionen mener dommen må tages op i EU inden ny traktat ratificeres, mens andre tvivler på en EU-løsning.

EN LIGE VENSTRE. Dommen den 18. december 2007 i Vaxholm-sagen fra EF-domstolen underkendte svenske fagforeningers forsøg på at få en lettisk virksomhed til at tegne svensk overenskomst gennem en blokade af arbejdet på en skole. I Danmark var de færreste i tvivl om, at også den danske model for kollektive overenskomster, presses af dommen, og reaktionerne var mange i dagene efter. Statsminister Anders Fogh Rasmussen sagde dagen efter dommen til Folketingets Europaudvalg, at regeringen vil »gøre en indsats for at sikre, at denne model kan overleve i fremtiden«. I skrivende stund lægger Beskæftigelsesministeriet sidste hånd på en redegørelse om dommen som de danske politikere kan bruge i overvejelserne om hvor langt den danske model kan opretholdes.

Det bliver ikke let, hvis man skal tro flere fagforeningsfolk der har fulgt EU's indvirkning på arbejdsmarkedet gennem

mange år. Således mener Finn Sørensen fra Fagbevægelsen mod Unionen, ikke at den danske overenskomstmodel kan komme helskindet ud af Vaxholm-sagen hvis vi skal følge EU-lovgivningen. Modsat LO-formand Harald Børsting mener han at EU afviser Danmarks påstand om at EU ikke har kompetence på området.

»Dommen er meget klar hvad det angår. Den afviser den danske regerings argument om at EU ikke kan blande sig i konfliktret. Når LO's formand ikke vil erkende det, handler det om at hvis han

gør det, bryder en stor del af argumentationen for LO's og for den sags skyld Danmarks tilslutning til EF og EU sammen,« siger han.

Gammel diskussion

»Det er jo ikke en ny diskussion. Allerede i 1972 satte kritiske fagforeninger og forbund spørgsmålstegn ved, om den danske aftalemodel og den danske konfliktret kunne overleve inden for EU. Det har vi sagt flere gange siden, men svaret har hver gang været at vi roligt kunne stem-

Finn Sørensen,
Fagbevægelsen mod Unionen

FOTO: MADS NISSÉN

Rammerne for arbejdsmarkedets parter, herunder konfliktretten og dens grænser, er udviklet i den danske arbejdsmarkedsmodel gennem mere end 100 år. Indgreb heri vil forrykke den sociale balance på det danske arbejdsmarked markant.

(Fra den danske regerings indlæg i Vaxholm-sagen)

me ja, for det ville ikke have indflydelse på aftalemodellen. Så det er ikke en ny problematik, men det er nok første gang at det bliver sagt så klart af Domstolen at den argumentation ikke holder.»

I Sverige håber kredse i fagbevægelsen på, at en mindre justering af lovgivningen reelt vil friholde den svenske aftalemodel. Den tror Finn Sørensen ikke på.

»Hensigten er jo sikkert god nok, men noget af det mest uhyggelige i dommen er at der står at det ikke kan være rigtigt at en udenlandsk virksomhed skal udvikles i længere »tids-ubegrænsede forhandlinger« om løn. Den siger at vi skal holde op med det der kollektive overenskomstpjet og lave noget lovgivning, så arbejdsgiverne kan se hvad lønnen er. Det er jo det klare budskab.»

Lovbestemt mindsteløn sætter niveauet

LO har indtil nu lodret afvist at støtte indførelsen af en lovfæstet mindsteløn. Nu er Finn Sørensen bekymret for om LO kan finde på at ændre holdning. NOTAT spurgte ham hvorfor en lovfæstet mindsteløn er et problem.

»Hvis du begynder at lovgive om det, svækker du fagbevægelsens og dermed medlemmernes mulighed for at få direkte indflydelse på løn- og arbejdsvilkår. Den særlige fare ved mindsteløn er at der er en tendens til at hvis du lovgiver om en mindsteløn, så er det den der bliver niveauet. Man kan da også sige sig selv at hvis du lovgiver om mindsteløn i Danmark, så bliver det jo ikke på den højeste fællesnævner. Det er svært at forestille sig at der vil være flertal for det.»

En anden mulighed kunne være at ophæve overenskomster til lov, men også den vil stække overenskomstmodellen, mener Finn Sørensen:

»Det er grundlæggende det samme problem, du begrænser den frie forhandlingsret,« siger han

I den nuværende situation er det derfor drastiske virkemidler der skal til, mener han.

»Det skal slås fuldstændig umisforståeligt fast at nationale regler omkring kollektive overenskomster og strejkeret står over EU's retsregler, at EU ikke har ret til at blande sig i det.

Så det må regeringen sikre, og det skal ske inden man skrider til en ratifikation af Lissabon-traktaten,« siger Finn Sørensen.

Kogt kamel i skiver

Gunde Odgaard, som er sekretariatschef ved BAT Kartellet, der er et samarbejde mellem otte fagforbund, har en anden tilgang:

»Det er som når man skal sluge en kamel. Den bedste metode er at skære den i små stykker og koge den godt. Jeg er ikke så glad for at vi bare farer ud og kræver nye EU-regler, eller at Danmark skal melde sig ud af EU,« siger han.

Første skridt skal være så vidt muligt at løse problemet herhjemme ved at finde en ny måde at håndtere lønkrav over for udenlandske virksomheder. Ændring af EU-reglerne vil tage lang tid, og det er usikkert om der vil være flertal for det, mener han.

»Vi skal helst undgå en lovfæstet mindsteløn. Hvordan vi kan gøre det, kan jeg ikke svare på, men det er dét øvelsen går ud på nu,« slutter Gunde Odgaard. ♦

Gunde Odgaard, sekretariatschef ved BAT Kartellet,

Det er som når man skal sluge en kamel. Den bedste metode er at skære den i små stykker og koge den godt. Jeg er ikke så glad for at vi bare farer ud og kræver nye EU-regler, eller at Danmark skal melde sig ud af EU,« siger Gunde Odgaard, sekretariatschef ved BAT Kartellet.

Hvad er en blokade?

Fagforeninger anvender to forskellige slags blokader når de vil presse en arbejdsgiver til at indfri deres krav.

Den første er en fysisk blokade. Under en fysisk blokade opstilles hindringer, f.eks. en menneskemur, for at hindre adgangen til en arbejdsplads, f.eks. en byggeplads. Denne aktionsform blev forbudt i Danmark med blokadecirkulæret fra 1976.

Den anden måde at gennemføre en blokade på er ved at fagforeninger eller -forbund pålægger deres medlemmer ikke at udføre arbejde på en arbejdsplads. I Vaxholm benyttede fagforeningerne begge former.

Vaxholm: En sejr for de nye medlemslande

Hele 16 lande valgte at komme med indlæg under behandlingen af Vaxholm-sagen ved EF-domstolen. Det er et meget højt tal der vidner om sagens principielle betydning. I alle landenes indlæg blev det grundlæggende spørgsmål om blokadens lovlighed under EU-retten vurderet. Mens samtlige gamle medlemslande overvejende argumenterede for at blokaden var lovlig, mente fem nye medlemslande at EU-reglerne taler imod blokader under de omstændigheder, der var i Vaxholm. Det fremgår af Domstolens "forhandlingsrapport" at Estland, Letland, Litauen, Tjekkiet og Polen klart anbefalede en underkendelse af blokaden, mens de øvrige, herunder Danmark, mente den var lovlig.

EU allerede i danske overenskomster

Meget af postyret omkring Vaxholmdommen kan få det til at lyde som om EU-reglerne for første gang er ved at lægge rammer for overenskomster i Danmark. Men arbejdsmarkedets parter har længe måttet tage højde for EU-reglerne, og siden 1996 har der været en fast procedure for hvordan EU-beslutninger skrives ind i overenskomsterne.

Den såkaldte implementeringsaftale betyder at regler fra EU om arbejdsforhold, f.eks. om arbejdstid eller ferie, først søges gennemført via overenskomsterne. Lykkes det ikke parterne at blive enige, gennemføres de i stedet ved lov. Karakteren af fri forhandling mellem parterne er i et vist omfang allerede begrænset. Løn har EU-reglerne dog aldrig berørt direkte.

FOTO: SCANPIX

V A X H O L M

- baggrund og begreber

DE VIGTIGSTE DIREKTIVER FRA EU

Emne	År	Indhold
Ligeløn	1975	Lige løn til mænd og kvinder
Virksomhedsoverdragelse	1977	Rettigheder for arbejdere fastholdes, når virksomheder overdrages til ny ejer
Graviditet og barsel	1992	Ret til 14 ugers barselsorlov til 80% af almindelig løn
Arbejdstid	1993	Maksimal arbejdsuge på 48 timer, samt ret til fire ugers betalt ferie om året
Beskyttelse af unge	1994	Forbud mod børnearbejde med nogle få undtagelser, herunder deltidsarbejde. Særlige regler for sikkerhed (arbejds miljø), arbejdstid og hvileperioder for unge under 18
Europæiske samarbejdsudvalg	1994	Kræver dannelse af samarbejdsudvalg i virksomheder, der fungerer i mindst to medlemslande, og som har over 1.000 ansatte
Udstationeringsdirektivet	1996	Udstationerede arbejderes løn- og arbejdsforhold
Forældreorlov	1996	Ret til mindst tre måneders forældre- eller barselsorlov efter fødsel eller adoption
Deltidsarbejde	1997	Ret for deltidsarbejdere til samme løn- og arbejdsforhold som fuldtidsansatte
Tidsbegrænset ansættelse	1999	Ret for ansatte på tidsbegrænset kontrakt til samme løn- og arbejdsforhold som fuldtidsansatte
Ligebehandling af alle uanset race	2000	Ligestilling mellem personer, uanset racemæssigt eller etnisk tilhørsforhold

Fra Vaxholm til Danmark

»Dommen efterlader ikke meget andet til den svenske arbejdsret end at fastsætte størrelsen af den erstatning fagforeningen skal betale det lettiske firma, siger Klaus Pedersen, Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier

DOMMENS KONSEKVENSER I DANMARK. EF-domstolens afgørelse i Vaxholm-sagen var ventet med stor spænding mange steder i EU. Ikke mindst i den danske fagbevægelse var der nervøsitæt at spore. De færreste troede dog at Domstolen ville underkende svenske bygningsarbejderes blokade af en byggeplads i Vaxholm for at opnå overenskomst for underbetalte lettiske arbejdere. Men dommen kendte blokaden ulovlig, og fagbevægelsen i de nordiske lande og andre steder fik et chok. Også blandt eksperterne var der en tydelig forbløffelse at spore.

Klaus Pedersen fra Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier (FAOS) på Københavns Universitet følte »stigende bekymring undervejs ved læsning af dommen«.

»Dommen er meget klar. Den efterlader ikke meget andet til den svenske arbejdsret end at fastsætte størrelsen af den erstatning fagforeningen skal betale det lettiske firma,« siger han.

Det store spørgsmål er, hvor meget dommen vil ramme den danske model. Klaus Pedersen er usikker, men ser et lille håb om Danmark friholdes for begrænsninger i konfliktretten.

Kollektive overenskomster

Mange af domstolens overvejelser handler dog om forhold som er ens i Danmark og Sverige. Domstolen mener at flere kendetegn ved kollektive overenskomster strider mod et af EU-lovgivningens hovedformål, nemlig at virksomheder i EU frit og uden unødige hindringer skal kunne udføre arbejde i andre EU-lande. Selve det at løn- og arbejdsforhold først kan fastlægges efter forhandlinger med fagbevægelsen, er et problem. Det gør det »mindre tiltrækkende« for et udenlandsk selskab at udføre arbejde i et andet EU-land, hvis det kan kræves at de indgår i »tidsubegrænsede forhandlinger« med en fagforening om en overenskomst, skriver dommerne.

Et yderligere stort problem domstolen ser i det svenske overenskomstsysteem, er manglen på klarhed. Ifølge dommen er det en hindring for udenlandske virksomheder

V A X H O L M

- analyse

EF-domstolens afgørelse i Vaxholm-sagen lægger hindringer for faglige kampskridt mod udenlandske virksomheder.

hvis de ikke kan få at vide på forhånd hvad de f.eks. skal betale i løn. Kampskridt som blokaden i Vaxholm er således ikke tilladt hvis der ikke er nationale regler, der »er tilstrækkeligt præcise og tilgængelige til, at det ikke i praksis gøres umuligt eller urimeligt vanskeligt for en sådan virksomhed at få klarhed over, hvilke forpligtelser den skal overholde med hensyn til mindstelønnen«.

Fra både dansk og svensk side blev det argument ellers lagt frem at det er en styrke ved aftalesystemet at arbejdsmarkedets parter kan tilpasse en aftale, så den passer efter omstændighederne, men det argument vandt ikke gehør hos dommerne. Tværtimod understreger dommen at det der kan kræves af udenlandske virksomheder, er minimumsbeskyttelse på en række områder, herunder løn. Og ikke mere.

Aftaler ikke dækkende nok

Dommerne argumenterer på det punkt med EU's såkaldte udstationeringsdirektiv. Direktivet er hidtil blevet opfattet sådan i Danmark og Sverige at det udstikker krav om minimumsbeskyttelse, men at dette ikke hindrer nationale krav om bedre betingelser, f.eks. bedre løn end mindsteløn. Det er også blevet forstået sådan at minimumsbeskyttelsen ikke behøver at være lovfæstet, men mageligt kan gennemføres ved at fagbevægelsen aftaler og om nødvendigt bruger kampmidler til at presse udenlandske virksomheder til at indgå overenskomst.

Men i Vaxholm-dommen underkender Domstolen denne måde at forene udstationeringsdirektivet med et kollektivt overenskomstsysteem. Konkret har Sverige

ifølge dommerne ikke fulgt en anerkendt fremgangsmåde til at fastsætte en mindsteløn. Blot at have kollektive overenskomster, der overlader den slags til arbejdsmarkedets parter, er ikke godt nok, mener Domstolen; for der findes svenske virksomheder der ikke har indgået overenskomst, og når der er det, bliver den udenlandske virksomhed diskrimineret.

Kun minimumsbeskyttelse

I den konkrete sag gik den svenske fagforening efter en timeløn der svarede til niveauet for bygningsarbejdere i Stockholmsområdet, nemlig 145 svenske kroner. Det var dette lønkrav blokaden sigtede på at få indfriet, men som blev underkendt af domstolen. I dommen hedder det at de svenske fagforeninger havde brugt et kollektivt kampskridt for at opnå »mere fordelagtige betingelser« end EU-reglerne tillader, for EU-reglerne tillader kun at kræve mindsteløn.

Dette er en stor overraskelse for både fagbevægelsen og for den danske og svenske regering, hvor udstationeringsdirektivet er blevet opfattet som et minimumsdirektiv. Men dommen er meget præcis på dette punkt: Der kan ikke stilles krav til udenlandske virksomheder udover minimumsvilkår på en række områder der er opremset i udstationeringsdirektivet, herunder løn, ferie, arbejdstid og sikkerhedsforhold. Derfor må der heller ikke bruges kampmidler til at håndhæve overenskomster der går udover minimumsniveauet.

Udenlandske virksomheder vil med andre ord kunne lægge sig permanent i bunden af skalaen uden at risikere at blive udsat for faglige kampskridt.

Konfliktret forskellig

Det ligger samlet set snublende nært at konkludere at dommen indvarsler en ny epoke for den svenske og danske arbejdsmarkedsmodel. I et internt notat fra LO fra den 8. januar skriver den juridiske afdeling da også forsigtigt at dommen umiddelbart forekommer »at indebære indskrænkninger i konfliktretten over for udenlandske virksomheder«.

Det forekommer meget svært at efterleve kravet om en klar, forudsigelig mindsteløn uden at lovfæste den, og det kan blive svært at modvirke social dumping hvis det kun er minimumsbeskyttelse der kan kræves gennem blokader.

Spørgsmålet er om dommen der er fældet på baggrund af begivenheder i Sverige, levner en udvej for den danske model. Klaus Pedersen mener der kan være et lille håb om at friholde Danmark.

»I Sverige ligger der nogle begrænsninger på konfliktretten som ikke findes i Danmark. Den udvidede konfliktret betyder at der er bedre muligheder i Danmark for at gøre overenskomster mere generelt gældende.«

Denne større klarhed kan måske friholde Danmark for begrænsninger i konfliktretten, mener han, men understreger at det er højst usikkert om den argumentation holder ved EF-domstolen.

»Den slags tiltag vil ske med stor risiko for en ny sag ved Domstolen. Og selv hvis det kunne lade sig gøre, vil det ikke være muligt med denne dom at kræve overenskomster på helt lige vilkår,« siger han. ♦

»Grundtanken må være at det skal være lige vilkår i forhold til de virksomheder der er i området i forvejen. Det mener vi ikke dybest set er bestridt,« mener LO-formand Harald Børsting.

LO vil ikke lægge en dæmper på faglige konflikter, men efterlyser en afklaring af Vaxholmsdommens betydning i Danmark. EF-Domstolen breder sig mere end godt er, siger LO-formand Harald Børsting.

»Hurtig afklaring inden der kommer mere«

LO-FORMANDEN.

Umiddelbart efter dommen udtalte LO's ny formand at kampen for bedre løn og arbejdsvilkår

fortsætter som hidtil. Betyder at LO vil trodse dommen?

»Man kan sige at vi lægger op til at fortsætte vores praksis indtil noget andet måtte blive afklaret. Det kan ske på to måder: Vi kan løbe ind i en arbejdsgiver der påstår at det vi foretager os, er ulovligt, og så kan der komme en sag ud af det. Den anden er at vi går ud fra at alle aktører på det danske arbejdsmarked vil være enige i at hvis der er pro-

blemer, så vil næste skridt være lynhurtigt at finde ud af hvordan vi kan udbedre, eller eventuelt ændre på forholdene. Men vi vil fortsætte den praksis vi har haft, indtil noget andet måtte vise at det ikke er muligt.«

Ikke for det hele

Din forgænger Hans Jensen sagde i maj sidste år at I forventede at få dom for at konfliktretten er et nationalt anliggende. Men nu får I at vide at det passer ikke...?

»Det synes jeg nu ikke vi får at vide. Jeg synes sådan set at vi får at vide at konfliktretten er uantastet. Men dommen sætter spørgsmålstegn ved, om alle de

elementer vi normalt medtager i en overenskomst, også vil være lovlige at medtage som grundlag for en konflikt.«

Men det er i hvert fald ikke et nationalt anliggende mere?

»Det er stadigvæk et nationalt anliggende om du vil rejse konflikt, men det er et spørgsmål hvad der kan indgå i konflikten. Det er ikke alene et nationalt anliggende. Der er jo princippet om omfanget af aktionen er proportional i forhold til de mål der skal opnås.«

Den der balance

Det er ikke sådan at domstolen siger at I ikke har forstået EU-retten?

»Vigtigst er vel – hvis vi vælger at se positivt på dommen – at arbejdsmarkedsparterne har en anerkendt konfliktret,« siger ansættelsesretschef, i DA, Flemming Dreesen.

De svenske arbejdsgivere glæder sig over udsigten til mere lønkonkurrence.

Dansk Arbejdsgiverforening er bekymret for konsekvenserne.

»Vi ville aldrig være gået til EU«

ARBEJDSGIVERNE. Det var den svenske arbejdsgiverforening, Svenskt Näringsliv, som politisk og økonomisk hjalp det lettiske firma Laval med at

rejse Vaxholmssagen. Her er jurist Lars Gellner tilfreds med dommen:

»Det vigtigste er at man erklærer at strejkeretten på ingen måde har større vægt end den fri bevægelighed for tjenesteydelser,« siger han.

Svensk LO's første reaktion var at den svenske lov om EU's udstatione-

ringsdirektiv må ændres. Næstformanden Erland Olason sagde at dommen indebærer apartheid. Men udover at fjerne den lov som udtrykkeligt har tilladt konflikttiltag mod udenlandske overenskomster, er arbejdsgiverne ikke indstillet på de store lovændringer i Sverige.

Indlysende

»Domstolen har godkendt det svenske system til at fastsætte løn ved overenskomstforhandlinger, og så kan det ikke være et problem at de udenlandske virksomheder skal forhandle. Det system er

der ingen grund til at lave om,« siger Lars Gellner.

Men de forhandlinger kan vel ikke ende med andet end en løn på en slags minimumsniveau?

»Det er helt klart at lønnen for udenlandske virksomheder kan ende med at blive lavere end den svenske gennemsnitsløn. Det er så indlysende en konklusion at den næppe er værd at tale om.«

Så bliver der jo ikke ligebehandling, eller i hvert fald ikke ligeløn, mellem ansatte?

»Det er der jo heller ikke i dag.«

»Det er i hvert fald ikke sådan vi umiddelbart opfatter det. Vi opfatter det sådan at der skal være den der balance mellem den fri bevægelighed og de sociale behov. Og så siger de, hvis I stiller krav der går ud over hvad der er nødvendigt, og som ikke samtidig er tilstrækkeligt præcise, og som ikke samtidig er fuldstændigt sammenlignelige med det som gælder for jeres egne virksomheder.«

Hvordan skal man håndtere dommens afgørelse vedrørende mindsteløn (læs artikel side 6-7)?

»Det har jeg ikke noget færdigt bud på. Vi har i hvert fald ikke det udgangspunkt at vi nu skal lovgive om mindstelønninger.«

Mere end godt er

En anden fortolkning er at man ikke kan stille skrappe krav, end hvad som er fastsat i Udstationeringsdirektivet. Altså at direktivet ikke er et gulv, men et tag?

»Min umiddelbare vurdering er at man må sammenligne med det samfund det skal virke i. Grundtanken må være

at der skal være lige vilkår i forhold til de virksomheder der er i området i forvejen. Det mener vi ikke dybest set er bestridt.«

Hvilken vurdering har du af den samlede betydning af sagen?

»Jeg synes jo det er temmelig principielt. Vi ser jo ved jævne mellemrum at der rejses principspørgsmål for EF-domstolen overfor arbejdsmarkedet, der synes jeg det en uskik. Jeg mener også at hele grundforudsætningen i Udstationeringsdirektivet er at det ikke rører ved konfliktrettighederne. Derfor synes jeg egentlig at man breder sig mere end godt er.«

Inden der kommer mere

Ud over samtaler med arbejdsgiverne og regeringen, vil I så komme med nogle politiske bud, f.eks at EU-parlamentet må tage et initiativ, eller...?

»Vi interesserer os for om vi kan lave en dansk løsning, og det kan godt inkludere danske politiske initiativer. Det vil være vores første prioritet.«

Taler vi om uger, om et halvt år, eller...?

»Jeg har ikke en meget præcis fornemmelse for det nu, men jeg håber ikke det bliver en langvarig proces. Det tror jeg ikke går.

For di der så kan komme nye sager?

»Ja, lige præcis.« ♦

– at arbejdsmarkedsparterne har en anerkendt konfliktret,« siger ansættelsesretschef i DA, Flemming Dreesen.

Ingen dansk hævn

Forskellene på de svenske og de danske arbejdsgiveres holdning kan skyldes at Sverige har mere lovgivning om arbejdsforhold end Danmark; en lovgivning som arbejdsgiverne ofte har været utilfreds med.

Svenskt Näringsliv har derfor ingen større betænkeligheder ved at bruge EU og EF-retten som et værktøj eller en slags "hævn" for tabte slag på hjemmebane.

»Vi ville aldrig støtte et initiativ som det Svenskt Näringsliv tog i samarbejde med Laval, vi ville ikke få løst nogle problemer på den måde,« konstaterer Flemming Dreesen i DA.

I har ikke ønsket sagen, og i hvert fald ikke domstolens afgørelse?

»Nej, præcis.«

Flere kan få lyst

Spørgsmålet er også om holdningen hos det "systemvenlige" DA deles af medlemsorganisationen Dansk Industri (DI)

– som tit markerer sig i den politiske debat. Til det svarer Flemming Dreesen at DA's holdning er præget af forskellige tilgange:

»I arbejdsgiverkredse vil der altid være to lejre. Der er dem som oplever konkurrencen om lønomkostninger, og som har interesse i at de danske overenskomster bliver overholdt. De har derfor ingen problemer med faglige aktioner. På den anden side er der dem som kan blive ramt af følgevirkningerne af blokader for at opretholde danske overenskomster. DI organiserer produktionsvirksomheder og er dem som umiddelbart bliver ramt af problemerne ved en sådan konflikt.«

Og så ønsker man at fagbevægelsen lægger en dæmper...?

»Man ønsker at fagbevægelsen skal overveje hvordan man bruger konfliktvåbnet,« siger Flemming Dreesen, og giver udtryk for samme bekymring som LO's formand:

»Man kan godt frygte at flere får lyst til at rejse nye sager.« ♦

FOTO: EU-PARLAMENTET

Gik langt og længere

I Dansk Arbejdsgiverforening (DA) er reaktionerne efter Vaxholmdommen blandede. DA var med til at formulere det danske standpunkt om at EU slet ikke har kompetence i konfliktret; et standpunkt som blev afvist af de 13 dommere.

»Det var et aspekt af mange. Man kunne godt forvente at det ville få en vanskelig gang på jorden, så det er ikke så overraskende. Domstolen gik meget langt allerede i Viking-sagen (se side 14) og endda længere i Laval. Vigtigst er vel – hvis vi vælger at se positivt på dommen

VAXHOLM

- perspektiver

EU knækker

EF-domstolens afgørelse i Vaxholm-sagen var ikke bare et nederlag for den svenske fagbevægelse. Den danske regerings indlæg i sagen blev underkendt på alle væsentlige punkter.

»Nødderne knækker vi stadig selv.«

Med disse ord opfordrede LO og Dansk Arbejdsgiverforening i avisannoncer i 1972 til at støtte dansk medlemskab af EF. »Hvert medlemsland kan fortsat bevare og udvikle sit eget arbejdsmarkedssystem, og arbejdsmarkedets parter kan føre overenskomstforhandlinger på den måde, de finder bedst.« Lød det som svar på spørgsmålet, om EF-reglerne ville underminere det danske aftalebaserede kollektive overenskomstsysteem. Efter 35 år er det spørgsmål besvaret klarere end nogensinde i EF-domstolens afgørelse i Vaxholm-sagen.

Danmark hørte til de lande der valgte at komme med indlæg i behandlingen af Vaxholm-sagen ved EF-domstolen. Et skriftligt indlæg som blev skrevet i samarbejde med LO og Dansk Arbejdsgiverforening. Det rummede en klar støtte til de svenske fagforeningers ret til at bruge

blokadevåbnet, og det rummede en advarsel. Indgreb i konfliktretten vil »forrykke den sociale balance på det danske arbejdsmarked markant.« Men regeringens tre hovedargumenter blev blankt afvist.

EU har nøddeknækkeren

Det første hovedargument var parallelt med den gamle nøddeknækker: EU har ikke kompetence til at blande sig i konfliktret og i overenskomster, mente regeringen. Traktatens artikel 137, stk. 5 (EF) ser da også ud til at give den danske regering medhold. Her fremgår det, at EU ikke kan lovgive om »lønforhold, organisationsret, strejkeret eller ret til lockout«.

Men Domstolens svar på dét punkt er kort og affejende:

»I denne henseende er det tilstrækkeligt at bemærke at på de områder, der ikke hører under Fællesskabets kompetence, tilkommer det i princippet fortsat medlemsstaterne at fastsætte betingel-

serne for de pågældende rettigheder og udøvelsen heraf, men disse stater skal imidlertid overholde fællesskabsretten ved udøvelsen af denne kompetence.«

Sagt på en anden måde: At EU ikke har kompetence, betyder ikke at EU-lovgivningen er uden betydning for konfliktret og overenskomster. Uanset hvilken rettighed eller hvilket område det handler om, skal medlemslandene respektere de grundlæggende regler for det indre marked, i dette tilfælde »friheden til at levere tjenesteydelser«. Og arbejderne i Vaxholm gik i Domstolens øjne for langt og handlede i strid med netop det indre markeds regler.

Denne tilgang til EU-lovgivningen er ikke en ny opfindelse. Domstolen henviser til fire sager hvor samme argumentation er blevet brugt. Beskæftigelsesministeriet fastholder dog det danske standpunkt:

»Vi må notere os at det er Domstolens opfattelse, men vi er ikke nødvendigvis overbevist. Særligt i fagbevægelsen vil mange være uenige,« siger Lise Fangel, afdelingschef for den arbejdsretlige enhed i ministeriet.

Grundlæggende rettighed er relativ

Den danske regerings andet hovedargument var at konfliktretten er garanteret som grundlæggende rettighed. Under proceduren ved Domstolen i januar 2007 sagde kontorchef Jonas Bering Liisberg at »fællesskabsretten..beskytter retten til kollektive forhandlinger og kampskridt. Det bekræftes tydeligst med artikel 28 i EU's charter om grundlæggende rettigheder fra 2000«.

Men i dommen påpeges det, at samme artikel i charteret også understreger, at konfliktret skal være »i overensstemmelse med fællesskabslovgivningen«. Som med kompetence-spørgsmålet, må rettigheder på arbejdsmarkedet nemlig ikke komme for meget på tværs af »friheden til at levere tjenesteydelser«. Dommen fastslår, at retten til

Vædderne

konflikt »kan undergives visse begrænsninger«. Selvom en blokade kan begrundes med at den skal beskytte arbejdstagere, så mener Domstolen ikke det gælder i Vaxholm-sagen.

Nyfortolkning af vigtigt direktiv

Årsagen til at blokaden i Vaxholm gik ud over hvad EU-lovgivningen kan tillade, skal findes i Domstolens fortolkning af det EU-direktiv der står centralt i sagen; udstationeringsdirektivet fra 1996. I Danmark har direktivet alle dage været opfattet som et beskyttelsesdirektiv, der udstikker minimumskrav for løn- og arbejdsforhold, der skal sikre mod social dumping ved at tillade medlemslandene at kræve de samme løn- og arbejdsforhold for udenlandske arbejdere som tilsvarende danske. Afgørelsen hævder det omvendte; at direktivet forbyder medlemslandene at kræve mere end mindstekravene. Dette kommer ikke bare bag på alle i Danmark.

»Dommen kommer bag på alle. Alle i Europa har op-

fattet udstationeringsdirektivet som et minimumsdirektiv, og nu gør Domstolen det til et maksimumsdirektiv. Det er en stor overraskelse,« siger Gunde Odgaard, der er sekretariatschef i BAT-kartellet, som er en samarbejdsorganisation for otte fagforbund på byggeområdet.

Overenskomster underkendt

En anden nyfortolkning af direktivet har særlig relevans for Danmark og Sverige. Da direktivet blev indskrevet i dansk lov i oktober 1999, var det opfattelsen at direktivet anerkendte kollektive overenskomster som en gyldig måde at sikre udenlandske arbejdere ordentlige løn- og arbejdsforhold.

»Det fremgår imidlertid af direktivet at lande som Danmark kan vælge at anvende deres overenskomster på virksomheder der udstationerer arbejdstagere til landet,« skrev davæ-

rende arbejdsminister Ove Hygum til Folketinget.

Dette standpunkt gentog regeringen i sit indlæg i Vaxholm-sagen, men blev også underkendt på dette punkt. Dommerne mener ikke kollektive aftaler uden videre er egnede til at gennemføre direktivet, og dommen kender konflikter for at opnå mere end mindsteløn for klart ulovlige.

Gunde Odgaard erkender at have været en anelse usikker på om en gennemførelse gennem overenskomster var helt efter bogen, men påpeger at ingen i EU hidtil har gjort indsigelse:

»Alle har ment at den måde Danmark har gennemført direktivet på, var i orden,« siger han.

Men hvad der var i orden i går, er forbudt i dag. Med Vaxholm-dommen er både politikerne og arbejdsmarkedets parter derfor gået i tænkeboksen. Spørgsmålet er om den danske arbejdsmarkedsmodel kan undgå store forandringer efter det syngende nederlag ved Domstolen. ♦

Sømandsaktioner mod løndumping i tynd tråd efter EU-dom

EU's domstol havde løftet pegefingern overfor finske søfolk inden afgørelsen om blokaden i Vaxholm. Søfartsdommen truer med at forbyde en international kampagne mod udflagning af fartøjer.

UDFLAGNING. Tirsdag den 11. december – en uge inden dommen i Vaxholm-sagen, fik det finske sømandsforbund (FSU), den Internationale Transportarbejderføderation (ITF), det finske rederi Viking Line og alle andre at vide hvordan EU-domstolen helt grundlæggende ser på faglige kampsåkridt og andre retsprincipper:

- Strejker, blokader og lock-out falder indenfor EU-retten – modsat hvad

blandt andet den finske, svenske og danske regering har ment og sagt.

- Virksomheder kan gøre brug af EU-retten for at få standset en konflikt.
- Faglige kampsåkridt er en rettighed og kan være i orden, men de må ikke gå længere end nødvendigt for at beskytte arbejdstagernes interesser.

Det var dommen i den såkaldte Viking-sag. De finske søfolk havde varslet strejke mod Viking Line som planlagde udflag-

ning af fartøjet Rosella. Ved at registrere skibet i Estland i stedet for Finland kunne man ansatte søfolk til en billigere estisk overenskomst. Rederiet fik imidlertid aktionen underkendt ved en britisk domstol. ITF ankede og gik til EU-domstolen for at få anerkendt strejkeretten.

Ingen EU-fri zone

Det finske strejkevarsel var en klar begrænsning af Viking Lines etableringsfrihed, konstaterede EU-domstolen i Luxembourg. Til forskel fra afgørelsen i Vaxholm-sagen en uge senere, udtalte dommerne sig ikke om lovligheden af den konkrete aktion. Den vurdering er sendt tilbage til den britiske domstol hvor sagen startede.

Men Viking-dommen slog fast at etableringsfriheden ikke kun er noget som EU's medlemslande skal tage hensyn til når de laver love. Etableringsfriheden gælder også for virksomheder, fagforeninger og privatpersoner. Den har horisontal direkte virkning, for at bruge jurasprog. Der er ingen EU-fri zone for arbejdskonflikter.

»Radikal fortolkning«

Stævningen mod de finske søfolk ved en

Danmark vil forhindre strejker mod Dannebrog

Den danske regering mente ikke at EU har beføjelser til at dømme om arbejdskonflikter. Det skrev regeringen til EF-domstolen i sagen om Viking Line.

Men:

Når det kommer til strejker mod udflagning af fartøjer, så er det den danske holdning at EF-traktatens artikel 43 (om retten til fri etablering) godt kan bruges til at begrænse strejkeretten alligevel.

Det er der to årsager til:

- 1) Ifølge en tidligere dom fra Arbejdsretten om blokade af tysk-ejede sovevogne gælder retten til faglige kampsåkridt ikke udenfor landets grænser. Regeringen ville derfor ikke støtte en faglig aktion (mod Viking Line) når en tilsvarende aktion måske ikke vil være tilladt i Danmark.
- 2) Danmark har en politik som går ud på at tiltrække fartøjer til DIS (Dansk Internationalt Skibsregister) hvor de indregistrerede skibe bliver fritaget for skat på de ansattes lønninger. DIS indebærer at Dannebrog er et af de "bekvemmelighedsflag", som transportarbejderføderationen ITF kan få i kikkerten for sine aktioner mod udflagning af fartøjer.

domstol i London var mulig fordi ITF har hjemadresse der, og fordi en britisk dom vil få retslig virkning også i andre lande. Desuden havde Viking Line en formodning om at der var mere gehør for deres argumenter i en britisk ret end hjemme i Finland.

Den formodning viste sig at holde stik.

Den britiske ret dømte i første omgang strejken ulovlig.

»Dommen repræsenterer en radikal fortolkning af EU-retten, som rendyrket og konsekvent giver økonomiske friheder forrang på bekostning af faglige og sociale aspekter,« lød kommentaren dengang fra den finske professor i arbejdsret Niklas Bruun.

Ikke immune

Hvad den endelige afgørelse vil blive, er ikke afgjort endnu.

Viking Lines advokat i EF-domstolen, M. Hoskins, har dog fået ret i sin påstand fra de mundtlige forhandlinger i retssalen:

»Fagforeninger er lige så lidt immune overfor EU-bestemmelser som private banker er det.«

Eller som den svenske repræsentant Anders Kruse sagde:

»Her står to grundlæggende rettigheder i EU – strejkeret og etableringsfrihed – for første gang over for hinanden.«

Spørgsmålet nu er ikke kun om de finske strejketrusler var acceptable, eller om de gik over stregen. Spørgsmålet er også om ITF's kampagne mod udflagning af fartøjer i hele verden vil kunne forbydes af den britiske domstol.

»Alle muligheder står åbne, andet kan vi ikke tilføje som sagen står nu,« siger ITF's talsmand Sam Dawson i London. ♦

FOTO:VIKING LINE

Siden sidst

Sydafrika og Nigeria siger nej til EPA-aftale

Handelspolitik. EU's aftaler med de tidligere kolonilande i Afrika, Vestindien og Stillehavet – AVS-landene – har indtil udgangen af 2007 været præget af at man har givet landene en toldmæssig fordel for en række råvarer.

Efter krav fra Verdenshandelsorganisationen (WTO) skulle denne ordning imidlertid ophøre den 31. december 2007.

Kravet fra WTO har ført til at EU i længere tid har forhandlet europæiske partnerskabsaftaler – EPA'er – med landene. Betingelsen for opretholdelse af markedsadgangen til EU har under forhandlingerne været at AVS-landene skulle åbne deres markeder betragteligt for varer fra EU.

Særligt forhandlingerne med 36 af de 78 lande har været fulgt med stor spænding. Disse lande risikerede at tabe stort hvis de ikke fik en aftale med EU. De sidste 42 lande har nemlig en særordning

Der sker hele tiden nyt i forhold til de emner vi skriver om i NOTAT. Her fortæller vi kort om nogle af de seneste initiativer og beslutninger.

der giver god markedsadgang til EU, fordi de er karakteriseret som »mindst udviklede lande«

Tre lande er ikke med

Skæringsdatoen var den 20. december, og på dette tidspunkt havde 33 af de 36 lande sagt ja til at indgå aftale med EU. Af de manglende tre lande menes det ene – Angola – at sige ja i nær fremtid.

Tilbage står herefter kun to lande – Nigeria og Sydafrika – og det betragter Kommissionen som en klar sejr.

De to lande er dog ubetinget de økonomiske sværvægtene. Sydafrika står alene for cirka 35 procent af EU's eksport til AVS-landene og 31 procent af importen. De tilsvarende tal for Nigeria er henholdsvis 12 og 18 procent.

Når mange lande valgte at skrive under i sidste øjeblik, skyldtes det ifølge en fælles udtalelse fra AVS-landene at de følte sig presset af EU. Særligt en trussel om forringelse af markedsadgangen til EU. Denne trussel var ikke effektiv over for f.eks. de afrikanske mindst-udviklede lande der bevarer deres markedsadgang under alle omstændigheder. Disse lande har ikke skrevet under på en EPA-aftale.

Du kan læse mere om emnet i NOTAT om handel med Afrika, august/september 2007, eller på www.notat.dk, hvor du kan søge på ord som »Afrika«, »ulande« eller »handel«.

Kommissionen fastholdt bilkravene

Klimapolitik. EU-kommissionen meddelte på et pressemøde den 19. december at den fastholder sine krav for bilernes udstødning. Kravene går ud på at de enkelte bilproducenter senest i 2012 skal have nedsat deres udslip af kuldioxid (CO2) til 130 gram pr. kørt kilometer. Der er tale om et gennemsnitstal for alle de biler en producent sælger i EU.

Hvis bilfabrikerne ikke overholder dette krav, vil de blive straffet med bøder der fra 2015 vil ligge på 95 euro (cirka 700 kroner) for hvert gram CO2 som fabrikkens biler i gennemsnit overstiger de 130 gram pr. kilometer, ganget med antallet af solgte biler.

Det engelske tidsskrift The Economist skønner at en sådan bøde vil fordyre en bil fra Mercedes med cirka 40.000 kroner.

Voldsom tysk modstand

Som man kunne vente, vakte Kommissionens beslutning voldsomme protester i Tyskland hvor bilfabrikanter som BMW og Mercedes har specialiseret sig i store, tunge biler. Deres CO2-udslip pr. bil ligger på henholdsvis 192 og 186 gram pr. kilometer.

Den tyske modstand viste sig ved at den tyske kommissær for industri, Günther Verheugen, slet ikke var til stede

Langsigtede krav til fly

leret med kvoter. Kvoterne fastsættes til gennemsnittet af udslippet i årene fra 2004 til 2006. De 90 procent får selskaberne gratis mens de selv skal betale de sidste 10 procent.

Ingen protester fra selskaberne

Mens især den tyske bilindustri har kritiseret EU's krav til bilerne, er der ikke kommet tilsvarende protester fra flyselskaberne.

Kravene er også af en anden karakter. Hvor bilfabrikerne skal ændre konstruktionen af deres biler, skal flyselskaberne blot købe kvoter. Og den ekstra udgift kan

de vælte over på billetterne. En billet fra København til Berlin vil skønsmæssigt blive fordyret med 40-60 kroner, og det vil næppe afholde mange fra at flyve.

Og hvis et selskab oplever et fald i antallet af passagerer og derfor må flyve tilsvarende mindre – så kan det måske ligefrem sælge kvoter og dermed tjene på ordningen.

Den langsigtede fordel

Indgrebet vil altså kun få en begrænset virkning her og nu. Til gengæld kan det godt få betydning på længere sigt.

Flytrafikken vokser i øjeblikket med 5

Klimapolitik. Den 20. december 2007 vedtog EU's miljøministre at flyene skal begrænse deres udledning af CO2 fra 2012. Det skal ske ved at de i lighed med andre former for virksomhed bliver regu-

ved det pressemøde hvor planerne blev fremlagt af miljøkommissær Stavros Dimas. Italienske og franske producenter som Fiat, Citroën og Renault tager kravet noget mere afslappet. Deres udslip ligger på henholdsvis 140, 145 og 149 gram pr. kilometer.

Ingen dramatiske virkninger

Selvom Kommissionens krav gennemføres, skal man næppe vente afgørende forbedringer med hensyn til bilernes udslip af kuldioxid.

Kravene gælder kun nye biler, og i lang tid efter 2012 vil der derfor køre biler rundt med et større udslip af CO₂. Samtidig må man forvente at antallet af nye biler vil stige.

Miljøorganisationerne er da også gennemgående utilfredse med beslutningen. De mener at man skulle have krævet at udslippet skulle sænkes til 120 gram pr. kørt kilometer – hvad Dimas faktisk også i første omgang søgte at få tilslutning til fra Kommissionen.

Du kan læse mere om emnet i NOTAT om klimakrisen, juli 2007 eller www.notat.dk, hvor du skal søge på ordene »biler« eller »klima«.

procent om året. Hvis man fastholder at udgangspunktet for kvoterne er årene 2004–2006, vil flyselskaberne derfor få et stigende behov for kvoter i takt med at trafikken øges.

Det vil betyde at billetpriserne må sættes i vejret, hvad der igen kan betyde at trafikken kommer til at vokse med mindre end de nævnte 5 procent.

Og det er jo netop *stigningen* i flytrafikken der skaber de store problemer.

Kilder: Jyllands-Posten, 21. december 2007.

Du kan læse mere om emnet i NOTAT om klimakrisen, juli 2007, eller på www.notat.dk, hvor du skal søge på ordene »fly« eller »klima«.

Arbejdsgruppe skal se på salmonella-forbud

Fødevarerikkerhed. EU-Kommissionen har givet fødevarerminister Eva Kjer Hansen tilsagn om at der ned sættes en arbejdsgruppe som skal afklare hvordan Danmark kan få særstatus for import af fjerkrækød og æg.

Eva Kjer Hansen har krævet at Danmark får ret til at forbyde indførsel af fjerkrækød og æg der indeholder mere salmonella end de tilsvarende danske produkter.

Sverige og Finland har allerede en sådan ordning. Alligevel vurderer EU-diplomater at der let kan gå et år inden arbejdsgruppen når til et resultat.

58 pct. salmonella i polsk kød

Danmark burde have en god sag. Det fremgår af Forbrugerrådets blad »Tænk«.

I en artikel »Køb dansk« oplyser bladet at der er mindre end 2 procent salmonella i det fjerkræ og de æg som produceres af danske landmænd.

Til sammenligning er der 58 procent salmonella i produkter fra Polen, 41 procent i spanske og 15 procent i tyske produkter. Holland og Frankrig klarer sig bedre med henholdsvis 6 og 7 procent.

Og andelen af fødevarer fra udlandet stiger. I 2003 blev kun hver ottende kylling købt i udlandet, i dag er det hver fjerde.

Danske landmænd kan simpelthen ikke konkurrere på prisen fordi de har store udgifter til bekæmpelse af salmonella. Hvis de skal kunne overleve, må der ske noget hurtigt.

Kilder: Jyllands-Posten 18. december 2007. Forbrugerbladet »Tænk«, december 2007.

Du kan læse mere om emnet i NOTAT om EU og fødevarer, april 2007, eller på www.notat.dk, hvor du kan søge på ordet »Salmonella«.

Næste nummer:

Kvinder og ligestilling

Kvindekamp er religionskamp

I de røde 1970'ere sagde man ingen kvindekamp uden klassekamp, ingen klassekamp uden kvindekamp. I dagens Europa kan man godt genbruge det slogan, dog skal ordet klasse erstattes med ordet religion. Det mener i hvert tilfælde nogle af dem NOTAT har talt med om de kvinde- og ligestillingspolitiske diskussioner som foregår i Europa.

Med Polens og andre østeuropæiske landes medlemskab af EU fra 2005 er gamle emner kommet på dagsordenen igen: Katolske familieværdier og kampen mod den fri abort.

Kvindeliv i Europa

I forhold til mændene har kvinderne i Europa stadig de dårligst betalte job, den laveste pension, og bliver oftere ramt af arbejdsløshed. Kvinderne føder også for få børn, og er underrepræsenteret i såvel erhvervslivet som i det politiske liv. NOTAT tegner et mini-portræt af kvindernes vilkår i Europa.

EU og ligestillingen

Igennem årene har EU vedtaget mange direktiver, og EU-domstolen har afsagt mange domme som berører ligestillingen. Senest har 2007 været EU's år for ligestilling, og en handlingsplan skal gennemføres frem til år 2010. NOTAT gennemgår de mange initiativer før og nu, og beder om såvel positive som kritiske kommentarer.

Svar på quiz:

1-c, 2-a, 3-b, 4-b, 5-a, 6-c, 7-a, 8-b, 9-c, 10-c

Test din viden

Svarene kan du finde i artiklerne inde i bladet, eller se de rigtige svar på side 31.

1. Hvad hedder den by i Sverige hvor svenske fagforeninger var i konflikt med et firma fra Letland?
a) Växsjö   b) Valberg   c) Vaxholm
2. En ny EU-dom handler om Viking Line som ville udflage sin sejlads fra Finland til
a) Estland   b) Bahamas   c) Gibraltar
3. 3. Hvor mange nye medlemslande har EU optaget siden 2004?
a) 10   b) 12   c) 15
4. Hvor mange år kan de gamle EU-lande lave overgangsordninger for arbejdskraft fra de nye medlemslande?
a) 3 år   b) 7 år   c) 11 år
5. Hvilken branche, udover byggeriet, beskæftiger flest østarbejdere?
a) landbruget   b) detailhandelen   c) rengøringsbranchen
6. Hvor mange fra de nye medlemslande har aktuelt arbejdstilladelse i Danmark?
a) cirka 5.000   b) cirka 10.000   c) cirka 15.000
7. De tyske socialdemokrater kræver en lovbestemt mindsteløn på hvor mange euro?
a) 7,50 euro   b) 9 euro   c) 10 euro (ca. 56 kroner)   (ca. 67 kroner)   (ca. 75 kroner)
8. Hvor mange timer må den ugentlige arbejdstid højst være ifølge EU's arbejdstidsdirektiv?
a) 40 timer   b) 48 timer   c) 56 timer
9. Når en fagforening i Danmark forhindrer adgangen til en byggeplads er det
a) lovligt   b) lovligt, hvis der ikke er   c) ulovligt overenskomst for arbejdet
10. Hvilket begreb bruges hyppigt i EU som en model for arbejdsmarkedet?
a) safe on work   b) job-on-top   c) flexicurity

